

VELIKI PRAVLJIČARJI

H.C. ANDERSEN

PRAVLJICE

MALA MORSKA DEKLICA

Daleč na odprtem morju je voda tako modra kakor cvetek najlepše plavice in tako bistra kot najčistejše steklo, tam pa je tudi zelo globoko, globlje, kot seže sidrna vrv. Številne cerkvene stolpe bi morali postaviti drugega na drugega, da bi segli od tal do vodne gladine. Tam spodaj živijo morjani.

Vendar nikar ne mislite, da je tam samo pusto, belo peščeno dno! Kje pa! Tam rastejo najnenavadnejša drevesa in rastline, ki imajo tako votla stebila in lističe, da se zazibajo že ob najnežnejšem gibanju vode, kakor da bi bile žive. Vse ribe, majhne in velike, pa se smukajo med vejami kakor ptički v zraku tu zgoraj pri nas. Na najglobljem kraju stoji grad kralja morjanov z zidovi iz koral in visokimi prišiljenimi okni iz najčistejšega jantarja, streha pa je iz školjk, ki se odpirajo in zapirajo z vodnimi tokovi. Lepo je, kajti v vsaki ležijo bleščeči biseri; en samcat bi bil v prečudovit okras na kroni kake kraljice.

Kralj morjanov je ovdovel že pred mnogimi leti, gospodinjala pa mu je njegova ostarela mati. Bila je pametna ženska, a ponosna na svoj plemeniti rod, zato je stopala okrog z dvanajstimi ostrigami na repu, drugi plemenitaši pa so jih smeli nositi le šest. Res je bila vse hvale vredna, predvsem zaradi tega, ker je tako ljubila male morske princeške, svoje vnukinje. Bilo je šest lepih otrok, najmlajša pa je bila najbolj zala od vseh; kožo je imela čisto in zdravo kakor vrtnica, oči motre kakor najgloblje morje, a kot vse druge tudi ona ni imela nog - telo se ji je končalo z ribjim repom.

Ves ljubi dan so se igrale spodaj v gradu, v ogromnih sobanah, kjer so skozi stene poganjale žive cvetlice. Odprli so velika jantarjeva okna, dar odpremo okna; ribice pa so vendarle priplavale prav do malih princesk, jim jedle iz rok in se jim pustile božati.

Pred gradom se je širil velik vrt z ognjeno rdečimi in temno modrimi drevesi, sadeži so se bleščali kakor zlato, cvetlice pa kot goreči drobnice, modrikaste kakor žveplov plamen. Nad vsem je ležal čudno sinji blesk, prej bi si mislili, da stojimo visoko v zraku, nad nami in pod nami pa le nebo, kot pa da smo na dnu morja. Kadar se je morje povsem umirilo, si lahko zagledal sonce - podobno je bilo škrlatnemu cvetu, iz katerega čaše lije vsa svetloba.

Vsaka princeska je imela na vrtu svoj kotiček, kjer je okopavala in sadila, kar je sama hotela; ena je svoj cvetlični vrtič oblikovala kakor kita, drugi je bolj ustrezala podoba male morske deklice, najmlajša pa je svojega zaokročila kot pravo pravcato sonce, na njem pa posadila le cvetlice, ki so se svetile rdeče kot sonce. Bila je kaj čuden otrok, tiha in zamišljena, in medtem ko so se druge sestrice kinčale z najne navadnejšimi stvarmi, ki so jih našle na ladijskih razbitinah, pa si je ona poleg rožnatih cvetlic, podobnih soncu visoko zgoraj, zaželela še lep marmornat kip. Predstavljal je lepega dečka, izklesanega iz belega, čistega kamna, ki je ob brodolomu potonil na dno morja. Poleg kipa je zasadila vilo žalujko, ki je čudovito rasla, bujne veje pa je po bešala čezenj proti sinjim peščenim tlam, na katerih so se risale vijolične sence in se premikale kakor veje; kot da bi se krošnja in korenine igrivo poljubljale.

Nič pa je ni bolj veselilo, kot poslušati zgodbe o človeškem svetu tam zgoraj; ostarela babica je morala pripovedovati o vsem, kar je vedela o ladjah in mestih, ljudeh in živalih, prečudno lepo pa se ji je

zdelo, da zgoraj, na zemlji, cvetlice dišijo, na dnu morja pač ne, in da so gozdovi zeleni in ribice, ki jih je videti med vejami, znajo tako glasno in lepo žvrgoleti, da je veselje. To so ptički, babica pa jim je pravila ribice, sicer je princeske ne bi razumele, saj še niso videle ptic.

»Ko boste dopolnile petnajst let,« je dejala babica, »boste smele splavati iz morja, sedeti v mesečini na skalah in opazovati velike ladje, ki plujejo mimo, pa tudi gozdove in mesta boste videle!« Naslednje leto je prva dopolnila petnajst let, druge pa - da, vsaka je bila za leto mlajša, pred najmlajšo je bilo torej še celih pet let, preden se bo smela dvigniti z dna morja in pogledati, kako je pri nas. Druga drugi so obljubljale, da bodo povedale, kaj vse so videle in kaj se jim je prvi dan zdelo najlepše; kajti njihova babica jim ni povedala dovolj, toliko stvari je še bilo, o katerih bi rade kaj zvedele.

A nobena ni tako hrepenela kot najmlajša, ravno ona, ki je morala čakati najdlje in ki je bila tako tiha in zamišljena. Marsikatero noč je stala ob odprtem oknu in zrla skozi temno modro vodo, v kateri so ribe švrkale s plavutmi in repki. Videla je mesec in zvezde; te so se resda precej medlo svetlikale, a skozi vodo so bile videti mnogo večje, kot jih vidimo z našimi očmi. Ko je podnje pridrsal črn oblak, je vedela, da je to bodisi kit, ki je zaplaval nad njo, bodisi ladja z veliko ljudmi; ti pa si gotovo niso mislili, da stoji pod njimi lepa mala morska deklica in steza bele ročice proti ladijski kobilici.

Pa je najstarejša princeska dopolnila petnajst let in je smela izplavati na morsko gladino.

Ko se je vrnila, bi lahko pripovedovala o sto in sto stvareh, povedala pa je le, da je bilo najlepše ležati v mesečini na peščenem bregu ob mirnem morju in tako blizu obale opazovati veliko mesto, v katerem so se bleščale luči kakor stotine zvezd, poslušati glasbo ter hrušč in trušč kočij in ljudi, videti vse tiste cerkvene zvonike in stolpiče in po-

slušati donenje zvonov. Ravno zato, ker se ni mogla povzpeti tja gor, je tako silno hrepenela po vsem tem.

Oh, kako je najmlajša sestra napenjala ušesa, in kadar je potem stala ob odprtem oknu in zrla skozi temno modro vodo, je razmišljala o velikem mestu z vsem tistim hruščem in truščem, in takrat se ji je zazdelo, da sliši zvonjenje cerkvenih zvonov.

Leto zatem se je povzpela na površje druga sestra in zaplavala, kamor je hotela. Iz vode je pokukala ravno v trenutku, ko je sonce zahajalo, in ta pogled se ji je zdel najlepši. Povedala je, da je vse nebo žarelo kakor zlato, in kaj šele oblaki! Njihove lepote kar ni mogla dovolj dobro opisati. Rdeči in vijolični oblaki so jadrili nad njo, še hitreje od njih pa je kot dolga bela tančica letela jata divjih labodov čez morje proti soncu. Zaplavala je proti njemu, a sonce se je spustilo za obzorje, rdečina na gladini in oblakih pa je ugasnila.

Leto zatem se je povzpela tretja sestra; bila je najdrznejša med vsemi, zato je zaplavala prav do široke reke, ki se je izlivala v morje. Videla je lepe zelene vinske griče, gradovi in domačije so se pobliskavali med bujnimi gozdovi; slišala je, kako ptički prepevajo, sonce pa je tako pripekalo, da se je morala pogosto spustiti pod vodo, da bi si ohladila žareči obraz. V zalivčku je naletela na trop človeških otrok; povsem razgaljeni so tekali in čofotali v vodi, želela se je igrati z njimi, a so prestrašeni zbežali proč, pritacala pa je drobna črna živalca, pes. Psa ni še nikoli poprej videla; tako grozno je lajal nanjo, da se je prestrašila in se umaknila na odprto morje. Nikoli ne bo mogla pozabiti bujnih gozdov, zelenih gričev in pa ljubkih otrok, ki so znali plavati, čeprav niso imel ribjih repkov.

Četrta sestra ni bila tako drzna, zato se je ustavila sredi odprtega divjega morja. Povedala jim je, da je bilo ravno to najlepše; več milj naokrog se je dalo videti, nebo pa je bilo kot ogromen steklen zvon. Ladje je videla, ampak daleč proč, bile so kakor golobi, smešni delfi-

ni so delali prevale, veliki kiti so iz nosnic brizgali vodo, da se je znašla sredi stotine vodnih curkov.

In že je bila na vrsti peta sestra; rojstni dan je praznovala ravno pozimi in tako je videla, česar druge niso mogle. Morje je bilo povsem zeleno, vse naokrog pa so plavale ledene gore, ki so bile kakor biseri, je dejala, bile pa so dosti višje od cerkvenih zvonikov, kot jih postavljajo ljudje. Bile so najnenavadnejših oblik in vsaka se je svetlikala kot diamant. Sedela je na eni od največjih in vse ladje so se je prestrašeno ogibale daleč naokoli, ona pa je kar sedela in pustila vetru, da ji mrši dolge lase. Zvečer so nebo zagrnili oblaki, bliskalo se je in grmelo, črno morje je visoko v zrak privzdigovalo ogromne ledene sklade, ki so se lesketali ob rdečih bliskih. Na vseh ladjah so podvezali jadra, groza in strah jih je bilo, ona pa je mirno sedela na plavajoči ledeni gori in gledala, kako modrikaste strele križem kražem udarjajo v lesketajoče se morje.

Vsaka sestra, ki je prvič splavala na površje, je bila očarana nad novimi lepotami, ki jih je videla, ko pa so kot odrasla dekleta smele izplavati po mili volji, se niso več zmenile za to. Hrepenele so po domu in po kakem mesecu so dejale, da je spodaj pri njih vendarle najlepše in da se doma še najbolje počutijo.

Marsikateri večer se je pet sester prijelo za roke in se skupaj dvignilo nad vodo. Imele so prelepe glasove, lepše kot katerikoli človek, in ko se je bližal vihar in so menile, da se bodo ladje potopile, so zaplavale prednje in prav lepo zapele, kako čudovito je na morskem dnu, in prigovarjale mornarjem, naj se ne bojijo priti k njim. Ti pa njihovih besed niso razumeli, mislili so, da slišijo samo vihar, pa tudi letopot na morskem dnu niso videli, kajti ko so ladje potonile, so ljudje utonili in prišli mrtvi na grad kralja morjanov.

Kadar so se sestre z roko v roki ob večerih povzpele proti morski gladini, je mala sestrica ostala čisto sama in gledala za njimi; sililo

jo je na jok, vendar morska deklica nima solza in zato še toliko bolj trpi.

»Ah, ko bi že imela petnajst let!« je vzdihovala. »Vem, da bom nad vse vzljubila zgornji svet in ljudi, ki tam domujejo!«
Končno je dopolnila petnajst let.

»No, zdaj bomo tudi tebe poslali v svet,« ji je dejala stara mati kraljica. »Daj, da te polepšam kot tvoje sestre!« In ji je na glavo posadila venček belih lilij, katerih listi so bili narejeni iz bisernih polovic, na rep pa ji je pričvrstila osem velikih ostrig, v znamenje visokega stanu.

»Kako me boli!« je dejala mala morska deklica.

»Da, za lepoto je treba včasih malo potrpeti!« je dejala stara.

O, kako rada bi se znebila vsega tega razkošja in odložila težki venček; njene rdeče cvetlice iz vrta so ji bolj pristajale, vendar si ni upala ničesar spremeniti. »Zbogom!« je dejala in splavala lahkotno in lesketavo kakor mehurček proti gladini.

Sonce je ravno zašlo, ko je pomolila glavico iz morja, vsi oblaki so se še svetlikali kakor vrtnice in zlato, sredi rožnatega neba pa je nad vse svetlo in lepo žarela zvezda večernica; zrak je bil blag in svež, morje pa popolnoma mirno. Tam je počivala velika ladja s tremi jambori in le enim razpetim jadrom, saj se ni zganila niti sapica, med vrvmi in na križih so sedeli mornarji. Igrali so in peli, in ko je padal mrak, se je prižgalo na stotine živopisanih luči; bilo je, kot da v zraku plapolajo zastavice vseh narodov. Mala morska deklica je zaplavala prav do okenca kajute in vsakič, ko jo je voda dvignila v zrak, je skozi zloščena stekla pogledala v notranjost, kjer je stala množica slavno-
stno oblečenih ljudi. Najlepši med njimi je bil mlad princ z velikimi črnimi očmi, gotovo mu ni bilo več kot šestnajst let, imel pa je rojstni dan, zato so tako razkošno praznovali. Na palubi so plesali mornarji, in ko je mladi princ stopil mednje, je v zrak švignilo čez

sto raket, zasvetilo se je kakor sredi belega dne, da se je mala morska deklica silno prestrašila in se potopila pod vodo. Vendar je kaj kmalu spet pomolila glavo na plano, in tedaj je bilo, kot da bi vse zvezde neba padale k njej. Še nikdar ni videla takega ognjemeta. Velika sonca so se vrtela, prečudovite ognjene ribe so se sukale v modrikastem zraku, vse to pa je z leskom odsevalo v čistem, mirnem morju. Na ladji je bilo tako svetlo, da se je videla še tako tanka vrv, kaj šele ljudje. Oh, kako lep je bil mladi princ, ljudem je stiskal roke, se smejal in smehljaj, medtem ko je glasba odzvanjala v prečudovito noč.

Pozno je že bilo, mala morska deklica pa ni mogla odvrniti oči od ladje in prečudovitega princa. Živopisane luči so pogasili, rakete niso več švigale v zrak, tudi topovi niso več grmeli, globoko v morju je brnelo in bučalo; ona pa je medtem sedela na vodi in se pozibavala gor in dol, da je lahko gledala v kajuto. A ladja je hitreje zaplula, razvili so jadro za jadrom, valovi so rasli, ogromni oblaki so se zbirali, v daljavi se je že bliskalo. Joj, kako strašen vihar je bil na obzorju! Zato so mornarji jadra podvezali. Velika ladja je brzela in se zibala na divjem morju, valovi so se dvigali kakor ogromne črne gore, ki so grozile, da zgrmijo nad jambor, ladja pa se je kakor labod potapljala med visokimi valovi in se spet vzpenjala na vrhove. Mali morski deklici se je zdela taka plovba zabavna, mornarjem pa ne; ladja je ječala in stokala, ob močnih udarcih so se debele deske upogibale, voda je zalila palubje, jambor se je na sredini preklal kot trsje, ladja se je nagnila na bok, voda pa je vdrla v podpalubje. Mala morska deklica je uvidela, da so v nevarnosti, še sama je morala paziti na tramove in razbitine, ki jih je nosilo morje. Za trenutek je bilo tema kot v rogu, da ni mogla prav ničesar videti, ko pa se je zabliskalo, se je spet razsvetlilo, da je razpoznala vse na ladji. Vsak si je skušal pomagati, kakor je vedel in znal. Prav vztrajno je iskala mladega princa, zagledala ga je, ko se je ladja razklala in je potonil v globoko morje.

Za hip se je celo razveselila, saj je prihajal k njej, potem pa se je spomnila, da ljudje ne morejo živeti v vodi in da le mrtev lahko pride na grad njenega očeta. Umreti pa že ne sme! Zaplavala je med tramove in deske, ki jih je nosilo morje, čisto je pozabila, da bi jo lahko zdrobili, potopila se je globoko pod vodo in se med valovi spet povzpela, nazadnje pa je prispela do mladega princa, ki v vihnem morju skorajda ni mogel več plavati, v rokah in nogah so mu pešale moči, zatisnil je lepe oči, umrl bi, če k njemu ne bi prispela mala morska deklica. Glavo mu je držala nad vodo, valovi pa so ju nesli, kamor so hoteli.

Zjutraj je vihar ponehal; od ladje ni ostala niti trska. Iz morja je vstalo in se približevalo čisto rdeče sonce, ki je v prinčeva lica tako rekoč vdahnilo življenje, oči pa je imel še vedno zaprte. Morska deklica ga je poljubila na visoko, lepo čelo in mu pogladila mokre lase nazaj; menila je, da je podoben marmornatemu kipu v njenem vrtilčku, spet ga je poljubila in si zaželela, da bi vsaj živel.

Zdaj je pred seboj zagledala kopno, visoke modrikaste gore, na vrhovih se je svetlikal bel sneg, kakor da tam počivajo labodi; ob obali so rasli čudoviti zeleni gozdovi, pred njimi je stala cerkev ali samostan, tega ni prav natančno vedela, vsekakor pa je bila zgradba. Na tamkajšnjem vrtu so rasli limonovci in oranževci, pred vhodom pa so stale visoke palme. Morje je tu ustvarilo zalivček, bilo je čisto mirno, a precej globoko vse do skale, kamor je naplavilo droben bel pesek; tam je izplavala z lepim princem, ga položila na pesek in lepo poskrbela, da mu je glava ležala dovolj visoko na toplem soncu.

Zdaj so zadoneli zvonovi v veliki beli stavbi in na vrt se je usulo mnogo mladih deklet. Takrat je mala morska deklica odplavala za oddaljene čeri, ki so molele iz vode, si lase in prsi obložila z morsko peno, da ne bi nihče mogel opaziti njenega obraza, potem pa je pazljivo spremljala, kdo bo prišel k ubogemu princu.

Kaj kmalu je prišla mlada deklica, ki se je navidez silno prestrašila, ampak samo za hip, potem pa je šla iskat nekaj ljudi. Morska deklica je videla, da je princ oživel in da se je nasmehnil vsem okoli sebe, njej na morju pa ne, saj ni niti vedel, da ga je ona rešila. To jo je neznanško užalostilo, in ko so ga odnesli v veliko stavbo, je vsa nesrečna potonila v vodo in se vrnila na očetov grad.

Vedno je bila tiha in zamišljena, po tem pa je bila še toliko bolj. Sestre so jo spraševale, kaj je videla, ko je prvič izplavala, a jim ni ničesar povedala.

Marsikateri večer in jutro se je povzpela tja, kjer je zapustila princa. Videla je, kako so sadeži na vrtu dozoreli in so jih obrali, videla je, kako se na visokih gorah topi sneg, ampak princa ni bilo več na spregled, zato se je vedno vračala še bolj nesrečna. V edino tolažbo ji je bilo, da je sedela na vrtilcu in ovila roke okrog lepega marmornatega kipa, ki je bil podoben princu, za rože pa se ni več zmenila, podivjale so in prerasle stezice, dolga stebila in listi so se prepletali z drevesnimi vejami, da je pod njimi nastala prava tema.

Nazadnje le ni več zdržala in je zaupala eni od sester, kaj se ji je zgodilo. Kmalu zatem so izvedele še druge sestre, poleg njih pa še nekaj morskih deklic, ki so povedale le svojim najboljšim prijateljicam. Ena od njih je poznala princa in tudi ona je videla razkošno slavje na ladji; vedela je, od kod je princ in kje je njegovo kraljestvo.

»Pridi, sestrica!« so ji dejale princeske in z rokami objete okrog ramen so v dolgi vrsti splavale na površje pred prinčev grad.

Zgrajen je bil iz lesketavega svetlorumenega kamna, pred njim so stala mogočna marmornata stopnišča, eno je segalo vse do morja. Nad streho so se dvigale prečudovite pozlačene kupole, med stebri, ki so obdajali vse poslopje, so stali marmornati kipi, ki so bili kot živi. Skozi čisto steklo v visokih oknih se je videlo v prečudovite sobane, kjer so visele dragocene svilene zavese in tapiserije, vse stene pa so bile

okrašene z ogromnimi slikami, ki jih je bilo veselje gledati. Sredi najti stekleni kupoli na strehi, skozi katero je sijalo sonce na vodo in čudovite rastline, ki so rasle v ogromnem bazenu.

Zdaj je vedela, kje živi, in marsikateri večer in noč je odplavala tja; kopnemu se je veliko bolj približala, kot so si upale druge, zaplavala je celo v ozek kanal pod čudovito marmornato teraso, ki je na morje metala dolgo senco. Tam je sedela in opazovala mladega princa, ki je mislil, da je v biserni mesečini čisto sam.

Ob večerih ga je pogosto opazovala, kako plove z glasbo na prečudoviti ladji, na kateri so plapolale zastavice; izza zelenega ločja je pogledovala, in če so videli, da ji je vetrič vzdignil dolgo srebrnobelo tančico, so pomislili, da je labod razširil krila.

Ponoči je velikokrat poslušala ribiče, ki so na morju z baklami privabljali ribe in hvalili mladega princa, in veselilo jo je, da mu je rešila življenje, ko so ga napol mrtvega nosili valovi. Spominjala se je, kako mirno mu je počivala glava na njenih prsih in kako goreče ga je tedaj poljubila; o tem pa ni vedel ničesar, niti sanjalo se mu ni o njej.

Vse bolj so ji bili ljudje pri srcu in vse bolj si je želela, da bi se povzela mednje. Njihov svet se ji je zdel dosti večji od njenega; z ladjami so namreč brzeli čez morja, vzpenjali so se na visoke gore daleč nad oblaki, njihovi gozdovi in polja pa so se razprostirali, kamor so nesle oči. O tolikih stvareh se je želela poučiti, vendar njene sestre niso vedele vseh odgovorov, zato je vprašala staro babico. Ta je dobro poznala gornji svet, ki ga je kar posrečeno imenovala nadmorska dežela.

»Če ljudje ne utonejo,« jo je vprašala mala morska deklica, »ali potem večno živijo, ali ne umrejo kot mi na dnu morja?«

»Kakopak!« je dejala babica. »Tudi oni morajo umreti, njihovo življenje je celo krajše od našega. Mi lahko učkamo tristo let, ko pa nam

preneha biti srce, se spremenimo v morsko peno; tu spodaj nimamo niti grobov svojih dragih. Nimamo ne nesmrtnih duš ne drugega življenja, smo kot zeleno ločje - ko ga enkrat odrežejo, ne more več ozeleneti! Ljudje pa imajo dušo, ki živi večno, živi tudi še potem, ko se telo spremeni v prah; povzpne se v čisti zrak, k vsem tistim bleščočim zvezdam! Kakor se me povzpne na gladino morja in opazujemo deželo ljudi, tako se tudi duše povzpnejo v neznana, prečudovita mesta, ki jih nam ni usojeno videti.«

»Zakaj nam ni bila dana nesmrtna duša?« je žalostno vprašala mala morska deklica. »Dala bi vseh tristo let svojega življenja, da bi vsaj en dan bila človek in bila potem deležna nebeškega kraljestva!«

»Pusti take misli!« je rekla babica. »Dosti srečnejši smo in bolje nam je kakor ljudjem tam zgoraj!«

»Torej bom umrla in plavala po morju kot pena, ne bom slišala glasbe valov, videla čudovitega cvetja in rdečega sonca! Ali ne morem prav nič storiti, da bi si pridobila večno dušo?«

»Ne moreš!« je dejala starka. »Le če bi te kak človek tako zelo vzljubil, da bi mu pomenila več kot oče in mati, če bi bil z mislimi in ljubeznijo vedno le pri tebi in bi duhovnik položil njegovo desno roko v tvojo in bi si obljubila zvestobo zdaj in za vekomaj, potem bi njegova duša splavala v tvoje telo in tudi ti bi bila deležna človeške sreče. Dal bi ti dušo in vendar bi obdržal tudi svojo. Ampak to se ne more zgoditi! Tvoj ribji rep, ki je tako čudovit v morju, se jim na zemlji zdi odvraten, nimajo posluha za take stvari; če hočeš biti tam lepa, moraš imeti dve nerodni opornici, ki jim pravijo noge!«

Mala morska deklica je vzdihnila in žalostno pogledala svoj ribji rep.

»Veselimo se raje,« je dejala babica, »da bomo vseh tristo let skakljali in poskakovali, časa bo za vse dovolj, potem pa bomo lahko toliko bolj zadovoljni legli v grob k počitku. Nocoj bomo imeli na dvoru ples!«

Tam je bilo tako razkošje, da ga na zemlji zlepa ne bi našli. Stene in strop v veliki plesni dvorani so bili iz debelega, a prosojnega stekla. Na vsaki strani je bilo razvrščenih na stotine ogromnih školjčnih lupin, rdečih kakor vrtnice in zelenih kot trava, v katerih je gorel modrikast plamen. Osvetljevale so vso dvorano in svetile skozi stene, da je bilo morje vse naokoli čisto razsvetljeno. Videti je bilo nešteto rib, velikih in majhnih, ki so plavale proti steklenemu zidovju; nekaterim so se luske lesketale vijoličnordeče, drugim pa, kot bi bile iz samega srebra in zlata. Sredi dvorane je žuborel širok potok in po njem so plesali morjani in morjanke ter si zraven prelepo peli. Ljudje na zemlji nimajo tako lepih glasov. Najlepše je pela mala morska deklica in vsi so ji ploskali; za trenutek ji je srce napolnilo veselje, saj je vedela, da ima najlepši glas na zemlji in v morju! A kaj kmalu se je spet spomnila gornjega sveta; ni mogla pozabiti lepega princa in žalosti, da nima nesmrtno duše tako kot on. Zato se je zmuznila iz očetovega gradu, in medtem ko so vsi peli in se veselili, je vsa žalostna sedela na svojem vrtilčku. Tedaj je njena ušesa doseglo donenje rogov in pomislila je: »Gotovo zdaj nad menoj plove on, ki ga ljubim bolj kakor očeta in mater, on, ki je vedno v mojih mislih, in v čigar roke bi z veseljem zaupala svojo življenjsko srečo. Vse bi dala, da bi si pridobila njega in nesmrtno dušo! Medtem ko moje sestre plešejo v očetovem gradu, bom stopila k morski čarovnici, ki sem se je vedno tako bala, morda mi bo lahko svetovala in pomagala!«

Mala morska deklica je zapustila vrtilč in se podala k hrumečim vrtincem, za katerimi je živela čarovnica. Še nikoli ni ubrala te poti, tam ni rasla niti ena cvetlica, niti morska trava, le golo, sivo peščeno dno se je razprostiralo proti vrtincem, v katerih se je voda vrtinčila kot hrumeča mlinska kolesa in vlekla vse, kar je zgrabila, s seboj v globi. Sredi teh pogoltnih vrtincev je plavala do prebivališča morske čarovnice in velik kos poti je peljal čez toplo brbotajoče blato, ki ga je

čarovnica imenovala šotovina. Za njim je sredi skrivnostnega gozda stala njena hiša. Tamkajšnja drevesa in grmi so bili polipi, pol živali in pol rastline. Bili so kakor stoglave kače, ki rastejo iz zemlje; veje so bile dolge, sluzaste roke s prsti kot zvirajoči se črvi in vsak členek se je zvijal od korenin pa vse do zadnjega vršička. Okoli vsega, kar so v morju lahko zgrabili, so se čvrsto ovili in nikoli več izpustili. Od silnega strahu je mala morska deklica pred njimi kar obstala; srce ji je razbijalo od groze, skoraj se je že obrnila, potem pa je pomislila na princa in na človeško dušo, in to ji je vlilo poguma. Dolge razpuščene lase si je ovila tesno okrog glave, da je ne bi polipi zgrabili zanje, roki je prekrižala čez prsi in se pognala, kot zleti riba skozi vodo, med ostudne polipe, ki so z gibkimi rokami in prsti hlatali za njo. Vide-la je, da karkoli so zgrabili, je stotine ročic zadržalo v prijemu, moč-nem kot jeklene vezi. Ljudje, ki so umrli na morju in potonili v glo-bino, so kot beli okostnjaki pogledovali iz rok polipov. Stiskali so krmila in skrinje, okostja živali s kopnega in majhno morsko dekli-co, ki so jo ujeli in zadušili; slednje je bilo skoraj najbolj grozljivo.

Že je prišla na prostrano sluzasto jaso v gozdu, kjer so se premeta-vale velike, rejene vodne kače in kazale grde belorumene trebuhe. Sre-di jase je stala hiša iz belih kosti utopljenih brodolomcev. Tam je se-dela morska čarovnica in iz svojih ust hranila krastačo, kot pitajo ljudje majhnega kanarčka s sladkorjem. Ostudne rejene vodne kače je klicala moji mali piščančki in jim pustila, da so se zvirale na njenih ogromnih gobastih prsih.

»Že vem, kaj hočeš!« je dejala morska čarovnica. »Kako nespametna si! Vseeno bom ustregla tvoji želji, ker te bo pahnila v nesrečo, moja lepa princeska! Rada bi se znebila ribjega repa in namesto njega do-bila dva štrclja, s katerima boš hodila kot ljudje, da bi se mladi princ zaljubil vate in da bi dobila njega in nesmrtno dušo!« In tedaj se je čarovnica zakrohotala tako glasno in odvratno, da so krastača in kače

pocepale na tla in se tam zvirale. »Ravno ob pravem času si prišla,« je rekla, »jutri, ko bo vzšlo sonce, ti ne bi mogla več pomagati, dokler ne mine spet leto dni. Zvarila ti bom napoj, s katerim boš ob sončnem vzhodu splavala na kopno, sedla na breg in ga popila, potem pa se ti bo rep razcepil in skrčil v tisto, kar ljudje imenujejo čedne nožice. Seveda te bo bolelo, kot da bi vate zarezal oster meč. Vsi, ki te bodo videli, bodo dejali, da si najlepši otrok, kar so jih kdaj videli! Ohra nila boš lahkotno hojo, nobena plesalka ne bo stopala tako lahkotno kot ti, vendar ti bo vsak korak prizadejal take bolečine, kot da bi stopala po ostrem nožu, in tekla ti bo kri. Če si pripravljena na tako trpljenje, ti bom pomagala!«

»Sem!« je dejala mala morska deklica s tresočim glasom in pomislila na princa in nesmrtno dušo.

»Vendar pomni,« je nadaljevala čarovnica, »da ko boš dobila človeško podobo, ne boš mogla več postati morska deklica! Nikdar več se ne boš mogla spustiti v morje k svojim sestram in na očetov grad, in če ti ne bo uspelo osvojiti prinčeve ljubezni, ob kateri bi pozabil na očeta in mater in bi bil v mislih vedno pri tebi, duhovnik pa bi združil vajini roki, da bi postala mož in žena, ne boš dobila nesmrtno duše! Jutro zatem, ko se bo poročil z drugo, ti bo počilo srce in spremenila se boš v morsko peno.«

»Vseeno hočem!« je rekla mala morska deklica in prebledela kakor smrt.

»Vendar tudi jaz zahtevam svoje plačilo!« je dejala čarovnica. »In to ne skromno. Najlepši glas na morskem dnu imaš in upaš, da ga boš z njim očarala, ampak glas moraš dati meni. Najboljše, kar imaš, hočem imeti za dragoceni napoj! Vanj moram namreč kapniti lastno kri, da bo napoj oster kakor dvorezni meč!«

»Če mi vzamete glas,« je vprašala mala morska deklica, »kaj mi še preostane?«

»Lepa postava,« je odvrnila čarovnica, »lahkotna hoja in zgovorne oči, s katerimi boš gotovo očarala človeško srce. No, si mar izgubila pogum? Iztegni jeziček, da ti ga odrežem za plačilo, pa boš dobila krepki napoj!«

»Naj bo!« je dejala mala morska deklica, čarovnica pa je pristavila kotel za čarovni napoj. »Čistoča je lepa stvar!« je rekla in poribala kotel s kačami, ki jih je zvezala v čop. Potem si je zarezala v prsi in kani svojo črno kri v kotel; para se je dvigovala v najnenavadnejše podobe, da je bilo vse strah in groza. Čarovnica je brez prestanka dodajala najrazličnejše sestavine, in ko je dobro zavrelo, je brbotanje spominjalo na krokodilji jok.

Končno je bil napoj zvarjen in na pogled je bil kot najbistrejša voda.

»Izvoli!« je dejala čarovnica in odrezala jezik mali morski deklici, ki je s tem onemela in ni mogla več ne peti ne govoriti.

»Če te bodo polipi hoteli zgrabiti, ko se boš vračala skozi gozd,« je rekla čarovnica, »jih polij z eno samo kapljico tega napoja, pa bo njihove roke in prste razneslo na tisoče koščkov!« A ji ni bilo treba, kajti polipi so se ji od strahu kar sami umikali, ko so zagledali svetlikajoči se napoj, ki se je lesketal v njenih rokah, kot bi bil bleščeča zvezda. Tako je kmalu prišla skozi gozd, močvirje in hrumeče vrtince.

Zagledala je očetov grad. V veliki plesni dvorani so bile bakle ugasnjene; gotovo so že vsi spali, vendar si ni upala k njim, zdaj ko je bila nema in jih je želela za vedno zapustiti. Bilo ji je, kot da bi ji srce hotelo počiti od žalosti. Smuknila je na vrt, utrgala po eno cvetlico z gredic svojih sester, z rokami poslala tisoče poljubov proti gradu in se dvignila skozi temno modro morje.

Sonce še ni vzšlo, ko je zagledala prinčev grad in se povzpela po razkošnih marmornatih stopnicah. Mesec je sipal lepo jasno mesečino. Mala morska deklica je izpila žgoče ostri napoj in bilo ji je, kot bi dvorezen meč zarezal skozi njeno nežno telo; onesvestila se je in

obležala kot mrtva. Ko je prek morja posijalo sonce, se je zbudila in začutila pekočo bolečino, toda čisto pred njo je stal prelepi mladi princ, oči, črne kakor oglje, je upiral vanjo, da je pobesila pogled in videla, da nima več ribjega repa, temveč najljubkejše bele nožice, kar jih sploh lahko ima kaka deklica. Bila je povsem gola, zato se je ovila v bujne dolge lase. Princ jo je vprašal, kdo je in kako je prišla tja, ona pa ga je le milo in vendar tako žalostno pogledala s temno modrimi očmi, saj govoriti ni mogla. Tedaj jo je prijel za roko in odvedel v grad. Ob vsakem koraku ji je bilo, kot ji je bila napovedala čarovnica, kot bi stopala po koničastih šilih in ostrih nožih, ampak vse je rade volje prenašala; ob prinčevi roki je stopala lahko kakor mehurček in on ter vsi drugi so se čudili njeni ljubki, lahkotni hoji.

Nadeli so ji razkošna oblačila iz svile in muslina, na gradu je bila najlepša, a kaj, ko je bila nema in ni mogla ne peti ne govoriti. Prelepe sužnje, odete v svilo in zlato, so pristopile k princu in njegovim kraljevskim staršem ter jim pele; ena je zapela še posebej lepo in princ ji je zaploskal ter se ji nasmehnil, to pa je razžalostilo malo morsko deklico, saj je vedela, da bi sama veliko lepše zapela! Mislila si je: »Oh, ko bi le vedel, da sem se za vselej odpovedala svojemu glasu, da bi bila ob njem!«

Ko so sužnje na prečudovito glasbo zaplesale ljubke, lahkotne plesse, je tudi mala morska deklica dvignila lepe bele roke, stopila na konice prstov in lahkotno zdrsula prek dvorane. Plesala je, kot še ni nihče; z vsakim gibom je postajala njena lepota vse bolj očitna in njene oči so segle globlje v srce kakor petje suženj.

Vsi so bili očarani nad njo, še posebej princ, ki jo je klical moja mala najdenka, ona pa je le še bolj plesala, čeprav se je vsakič, ko so se njene noge dotaknile tal, počutila, kot bi stopala po ostrih nožih. Princ je dejal, da mora biti vedno poleg njega, in dovolili so ji, da je spala na žametni blazini pred njegovimi vrati.

Dal ji je sešiti moško obleko, da ga je spremljala na ježi. Jezdila sta skozi dehteče gozdove, kjer so jo zelene veje švrkale po ramenih, male ptičice pa so prepevale v brstečem listju. S princem je plezala na visoke gore, in čeprav so njene občutljive nožice tako krvavele, da so tudi drugi opazili, se je samo nasmejala in nadaljevala pot z njim, dokler nista zagledala oblakov, ki so plavali pod njima kakor jata ptic, ki letijo v tuje dežele.

Doma, na prinčevem gradu, se je ponoči, ko so že vsi spali, spustila po širokem marmornatem stopnišču in si v hladni morski vodi hladila pekoča stopala; in takrat je mislila na domače v globini.

Neke noči so z roko v roki prišle njene sestre; ko so plavale na površini morja, so nadvse žalostno pele, pomahala jim je in one so jo prepoznale ter ji povedale, v kakšno žalost jih je spravila. Odslej so jo obiskovale vsako noč in neke noči je v daljavi zagledala ostarelo babico, ki že dolga leta ni bila nad morsko gladino, in kralja morjanov s krono na glavi. Proti njej sta vila roke, a si nista upala tako blizu kopnega kot sestre.

Dan za dnem je bila princu ljubša, rad jo je imel, kot imamo radi dobrega, prisrčnega otroka, vendar mu še na kraj pameti ni prišlo, da bi jo vzela za kraljico; a morala bi postati njegova žena, sicer ne bo dobila nesmrtni duše, marveč se bo na njegovo poročno jutro spremenila v morsko peno.

»Mar nimaš najraje mene?« se je zdelo, da sprašujejo oči male morske deklice, ko jo je stisnil v naročje in poljubil njeno lepo čelo.

»Seveda si mi najljubša,« je dejal princ, »saj imaš med vsemi najboljšo srce, najbolj si mi predana, pa tudi podobna si mlademu dekletu, ki sem ga nekoč videl, ampak ga verjetno ne bom več našel. Bil sem na ladji, ki je potonila, valovi so me naplavili na kopno blizu svetišča, kjer je služilo več mladih deklet. Najmlajšo, ki me je našla na obali in mi rešila življenje, sem videl le dvakrat; edina na svetu je, ki

bi jo lahko ljubil, ampak ti si ji podobna, iz duše mi odganjaš njeno podobo; ona se je zaobljubila svetišču, zato pa mi je dobra sreča poslala tebe, nikoli se ne bova ločila!« - »Ah, ne ve, da sem mu jaz rešila življenje!« je razmišljala mala morska deklica. »Jaz sem ga izvlekla iz morja v gozd, kjer stoji svetišče, skrivala sem se za peno in opazovala, ali bo prišel kak človek. Videla sem lepo deklico, ki jo ima rajši od menel!« In morska deklica je le globoko zavzdihnila, saj jokati ni mogla. »Dejal je, da se je dekle zapisalo svetišču, nikoli ne bo stopilo iz njega, ne bosta se več videla, jaz pa sem pri njem, vsak dan ga vidim, skrbela bom zanj, ga ljubila in zanj žrtvovala življenje!«

Ljudje pa so pravili, da se bo princ poročil s prelepo hčerjo sosednjega kralja, zato tako razkošno opremljajo ladjo. Princ naj bi si šel ogledat njegove dežele, vendar je verjetneje, da gre obiskat to kraljičino, saj bo imel veliko spremstvo. Mala morska deklica pa je le zmajala z glavo in se nasmehnila; prinčeve misli je poznala bolje od drugih. »Ne preostane mi drugega, kot da grem na pot!« ji je dejal. »Obiskati moram lepo princeso, moji starši tako zahtevajo, vendar me ne bodo mogli prisiliti, da jo pripeljem domov kot nevesto. Ne bom je mogel ljubiti! Ni podobna lepemu dekletu iz svetišča, ti pa si ji, in če bi kdaj že moral izbrati nevesto, bi raje izbral tebe, moja nema najdenka z zgovornimi očmi!« In pritisnil ji je poljub na rdeče ustnice, se poigral z njenimi dolgimi lasmi in položil glavo na njeno srce, da je sanjalo o človeški sreči in nesmrtni duši.

»Saj te menda ni strah morja, moj nemi otrok!« je dejal, ko sta stala na razkošni ladji, s katero se je peljal v dežele sosednjega kralja. In pripovedoval ji je o viharjih in zatišju, o nenavadnih ribah v globinah in o tem, kaj vse je videl potapljač. Ona pa se je njegovi pripovedi le smehljala, saj je o morskem dnu vedela več kot kdorkoli drug.

V mesečni noči, ko so spali že vsi razen krmarja, ki je stal za krmilom, je sedela ob ograji in strmela v bistro vodo, in zazdelo se ji je,

da vidi grad svojega očeta; najvišje je stala stara babica s srebrno krono na glavi in strmela skozi deroče tokove proti kobilici ladje. Tedaj so iz morja priplavale njene sestre, jo otožno gledale in vile bele roke. Pomahala jim je, se jim nasmehnila in želela povedati, da ji je dobro in da je srečna, takrat pa se je približal mornarski vajenec in sestre so se naglo potopile, tako da je mislil, da je belina, ki jo je videl, morska pena.

Naslednje jutro je ladja zaplula v пристanišče prečudovitega mesta sosednjega kralja. Vsi cerkveni zvonovi so pozvanjali in z visokih stolpov so zvenele fanfare, medtem ko so vojaki stali s plapolajočimi zastavami in bleščečimi bajoneti. Vsak dan je bilo slavje. Plesi in zabave so se kar naprej vrstili, princese pa še ni bilo, saj se je šolala v oddaljenem svetišču, so pravili, tam se je učila vseh kraljevskih vrlin. Končno je prišla tudi ona.

Mala morska deklica je komaj čakala, da vidi njeno lepoto, in res je morala priznati, da še ni videla ljubkejšega bitja. Njena koža je bila nadvse nežna in čista, za dolgimi temnimi trepalnicami pa se je smehljalo dvoje temno modrih zvestih oči.

»Ti si!« je vzkliknil princ. »Ti, ki si me odrešila, ko sem že skoraj mrtev ležal na obali!« In pritisnil je zardevajočo nevesto na svoje prsi. »O, presrečen sem!« je dejal mali morski deklici. »Najlepše, na kar si niti pomislili nisem upal, se mi je izpolnilo. Tudi ti boš vesela moje sreče, saj me imaš od vseh najraje!« In mala morska deklica mu je poljubila roko, a že je čutila, kako se ji para srce, saj ji bo njegovo poročno jutro prineslo le smrt in spremenila se bo v morsko peno.

Vsi cerkveni zvonovi so doneli, sli pa so jezdili po ulicah in oznanjali zaroko. Na vseh oltarjih so v dragocenih srebrnih svetilkah gorela dišeča olja. Duhovniki so kadili s kadilnicami, ženin in nevesta pa sta si podala roki in dobila škofov blagoslov. Mala morska deklica je, odeta v svilo in zlato, držala nevestino vlečko, njena ušesa pa

niso slišala slavnostne glasbe, njene oči niso videle svetega obreda, mislila je na svojo zadnjo noč, na vse, kar je izgubila na tem svetu.

Še isti večer sta se ženin in nevesta vkrcala na ladjo, zagrmeli so topovi, vse zastavice so plapolale, sredi ladje pa so postavili kraljevski šotor iz zlata in škrlata ter z najčudovitejšimi blazinami, na katerih naj bi mladoporočenca spala v mirni, hladni noči.

Veter je napenjal jadra, ladja je lahno in brez pozibavanja drsela po bistrem morju.

Ko se je zmračilo, so se prižgale živopisane svetilke, mornarji pa so veselo plesali na palubi. Ob tem se je mala morska deklica spomnila, kako je prvič izplavala na morsko gladino in zagledala prav tako razkošje in veselje, in se pognala v ples. Poneslo jo je kvišku, kot poleti lastovka na begu, in vsi so ji z občudovanjem ploskali. Še nikoli ni tako čudovito plesala; v nežnih nožicah jo je zbadalo, kot da bi jo rezali z ostrimi noži, a tega ni čutila; bolj boleče jo je zbadalo v srcu. Vedela je, da je to zadnji večer, ko vidi njega, zaradi katerega je zapustila družino in dom, dala čudoviti glas in vsak dan prenašala neizmerne bolečine, on pa ni niti slutil. Zadnjo noč sta dihala isti zrak, gledala globoko morje in modro zvezdnato nebo; večna noč brez misli in sanj je čakala njo, ki nima duše in je niti ne more dobiti. Na ladji pa so rajali in se veselili še krepko čez polnoč, smejala se je in plesala z mislijo na smrt v srcu. Princ je poljubljal prelepo nevesto, ona pa se je igrala z njegovimi črnimi lasmi in z roko v roki sta stopila k počitku v razkošni šotor.

Na ladji je zavladala tišina, le še krmar je stal za krmilom, mala morska deklica pa se je z belimi rokami naslonila na ograjo in na vzhodu iskala rdečo zarjo; vedela je, da jo bo ubil prvi sončni žarek. Tedaj je zagledala, kako so se njene sestre dvignile iz morja. Bile so blede kakor ona; dolgi, lepi lasje jim v vetru niso več plapolali, ostriгле so si jih.

»Dale smo jih čarovnici, da bi ti pomagala in da v tej noči ne bi umrla! Glej, nož nam je dala! Vidiš, kako je oster? Še preden vzide sonce, ga moraš zabosti princu v srce, in ko te bo njegova topla kri poškropila po nogah, se bosta takoj zrasli v ribji rep in spet boš morska deklica. Vrnila se boš k nam v vodo in živela še tristo let, preden se spremeniš v mrtvo slano morsko peno. Podvizaj se! Eden od vaju mora umreti še pred sončnim vzhodom! Babico je prevzela taka žalost, da so ji izpadli beli lasje, naši pa so padli pod škarjami čarovnice. Ubij princa in se vrni! Podvizaj se, mar ne vidiš rdeče proge na obzorju? Že čez nekaj minut bo vzšlo sonce, in takrat boš umrla!« In so še prečudno zateglo zavzdihnile ter se potopile med valove.

Mala morska deklica je odmaknila škrlatni zastor pred šotorom in zagledala prelepo nevesto, kako spi z glavo ob prinčevih prsih. Sklonila se je k njemu, ga poljubila na lepo čelo, pogledala v nebo, kjer je vse bolj žarela rdeča zarja, pogledala ostri nož in se spet zagledala v princa, ki je v sanjah po imenu poklical svojo nevesto, samo njo je imel v mislih. V rokah morske deklice je zadrhtel nož – takrat pa ga je zalučala daleč v valove, ki so pordeli na mestu, kamor je padel, kot da bi na gladino privrele kapljice krvi. Še zadnjič je z motnimi očmi pogledala princa, se vrgla z ladje v morje in začutila je, kako se nje-no telo razpušča v peno.

Zdaj se je sonce že vzdignilo nad morje, žarki so milo in toplo božali smrtno hladno morsko peno, mala morska deklica pa ni čutila smrti. Videla je jasno sonce, nad njo je lebdelo na stotine čudovitih prosojnih bitij, skozi je videla bela jadra na ladji in rdeče oblake na nebu. Njihovi glasovi so bili glasba, ampak tako nadzemeljska, da je človeško uho ni moglo slišati, oko pa ni moglo videti. Bitja so bila tako peresno lahna, da so po zraku letela kar brez kril. Mala morska deklica je opazila, da ima ravno tako telo, in čedalje bolj se je dvigalo iz pene.

»Le kam me nese?« je dejala in njen glas je zvenel kot glasovi teh bitij, tako nadzemeljsko, da ga zemeljska glasba ne more pričarati.

»K zračnim hčeram!« so odvrnila bitja. »Morska deklica nima nesmrtno duše in je tudi ne more dobiti, razen če si pridobi človeško ljubezen! Njeno večno življenje je odvisno od tuje moči. Tudi zračne hčere nimamo večne duše, lahko pa si jo ustvarimo z dobrimi deli. Letimo v tople kraje, kjer vroč kužni zrak mori ljudi; tam pihljamo sveže sapice. Po zraku širimo vonj cvetlic in pošiljamo osvežitev in zdravje. Ko si tristo let z vsemi močmi prizadevamo delati dobro, dobimo nesmrtno dušo in smo deležne večne človeške sreče. Uboga mala morska deklica, tudi ti si z vsem srcem stremela k istemu kot me, trpela si in prenašala gorje, povzdignila si se v svet zračnih duhov; zdaj si lahko z dobrimi deli tudi ti ustvariš nesmrtno dušo v tristo letih.«

In mala morska deklica je privzdignila prosojne roke proti božjemu soncu in prvič je začutila solze. - Na ladji je bilo spet hrupno in veselo, videla je, kako jo išče princ z lepo nevesto, otožno sta strmelala v valovečo peno, kot da bi vedela, da se je vrgla v valove. Nevidno je poljubila nevesto na čelo, se nasmehnila princu in z drugimi zračnimi otroki stopila na rožnati oblak, ki je jadral po nebu.

»Čez tristo let bomo takole poleteli v božje kraljestvo!«

»Tja lahko pridemo že prej!« je zašepetalo bitje. »Nevidno zaplavamo v hiše ljudi, kjer imajo otroke, in za vsak dan, ko najdemo dobrega otroka, ki je staršem v veselje in zasluži njihovo ljubezen, nam Bog skrajša preizkusno dobo. Otrok ne ve, kdaj preletimo sobo, in kadar se mu z veseljem nasmehnemo, se nam odšteje eno od tristotih let. Če pa naletimo na porednega in hudobnega otroka, se moramo žalostno zjokati, in vsaka solza podaljša preizkusno dobo za en dan!« -

DIVJI LABODI

Daleč stran, tam, kamor odletijo lastovke, kadar je pri nas zima, je živel kralj, ki je imel enajst sinov in eno hčer, Eliso. Bratje, vsi so bili principi, so hodili v šolo z zvezdo na prsih in opasano sabljo; na zlate tablice so pisali z diamantnimi črtalniki in vse, kar so prebrali, so si tudi dobro zapomnili; takoj si vedel, da so principi. Sestra Elisa je sedela na pručki iz ogledalnega stekla in držala v roki slikanico, ki so jo kupili za pol kraljestva.

Da, tem otrokom se je dobro godilo, a nič ni večno!

Njihov oče, ki je bil kralj vse dežele, se je poročil z zlobno kraljico, ki ubogih otrok sploh ni marala; to so opazili takoj prvi dan. Na gradu je bilo praznično vzdušje in otroci so se igrali obiske; a namesto da bi dobili toliko peciva in pečenih jabolk, kolikor jim je pozelelo srce, jim je dala le skodelico peska in jim rekla, naj se kar pretvarjajo, da nekaj pijejo.

Teden zatem je sestrico Eliso poslala v rejo na kmete in ni dolgo trajalo, da je kralju natvezila toliko laži o ubogih princih, da se sploh ni več zmenil zanje.

»Odletite v svet in skrbite sami zase!« jim je dejala zlobna kraljica. »Letajte kot velike ptice brez glasu!« Vendar se njena hudobna želja ni v celoti izpolnila; spremenili so se namreč v enajst čudovitih divjih labodov. Z zateglim krikom so skozi grajska okna odleteli nad park in gozd.

Bilo je še rano jutro, ko so prileteli mimo kmetije, kjer je spala sestra Elisa; poletavali so nad streho, obračali vitke vratove in plahuta-

li s perutmi, a nihče jih ni ne slišal ne videl. Morali so nadaljevati svojo pot, visoko pod oblake, daleč v širni svet; odleteli so proti prostranemu temačnemu gozdu, ki se je razprostiral vse do obale.

Uboga mala Elisa se je v kmečki hiši igrala z zelenim listom, saj drugih igrač ni imela; list je preluknjala in skozi luknjico pogledala proti soncu in bilo je, kot da bi videla jasne oči svojih bratov, in kadarkoli so se sončni žarki igrali na njenih licih, je mislila na njihove poljube.

Dan je bil podoben dnevu. Kadar je veter zavel skozi visoke rožne grme, je zašepetal vrtnicam: »Le kdo more biti lepši od vas?« Vrtnice pa so zmajale z glavicami in dejale: »Elisa.« In kadar je starka ob nedeljah sedela na pragu in prebiralala molitvenik, ji je veter obračal liste in vprašal knjigo: »Le kdo more biti pobožnejši od tebe?« »Elisa!« je dejal molitvenik. In bila je čista resnica, kar so pravili vrtnice in molitvenik.

Ko je dopolnila petnajst let, se je vrnila domov. Ko je kraljica opazila, kako lepa je, jo je vsa besna zasovražila; najrajši bi jo kakor njene brate spremenila v divjega laboda, vendar si tega v tistem trenutku še ni upala, saj je kralj želel videti svojo hčer.

Zjutraj zarana je kraljica stopila v kopalnico, vso iz marmorja in okrašeno z mehкими blazinami in prečudovitimi tapiserijami, prinesla je tri krastače, jih poljubila in dejala prvi: »Ko bo Elisa stopila v vodo, sedi na njeno glavo, da bo postala lena kot ti! Sedi na njeno čelo,« je dejala drugi, »naj postane grda kot ti, da je niti lastni oče ne bo prepoznal! Sedi na njeno srce,« je zašepetala tretji, »naj jo obsede taka zloba, da bo zaradi nje tudi sama trpela!« Potem je krastače spustila v čisto vodo, ki se je nemudoma obarvala zeleno, poklicala Eliso in ji velela, naj stopi v kad, in v hipu, ko se je potopila v vodo, ji je prva krastača sedla na lase, druga na čelo in tretja na prsi. Elisa jih ni niti opazila, brž ko je vstala, pa so na površje gladine zaplavali tri-

je makovi cvetovi. Če živali ne bi bile strupene in če jih ne bi poljubila čarovnica, bi se spremenile v tri rdeče vrtnice, tako pa so vendarle postale cvetlice, ker so sedle na njeno glavo in srce; bila je tako pobožna in nedolžna, da urok ni imel nikakršne moči nad njo.

Ko je to videla zlobna kraljica, jo je premazala z orehovim sokom, da je postala čisto črnorjava, ji v lepi obraz vtrla smrdeče mazilo in ji razmršila lase; Eliso je bilo nemogoče prepoznati.

Ko jo je oče zagledal, se je je silno prestrašil in dejal, da ni njegova hči; nihče, razen psa čuvaja in lastovk, je ni hotel prepoznati, te živali pa so bile revne in niso imele nobene besede.

Tedaj je uboga Elisa planila v jok in se spomnila enajstih bratov, ki jih ni bilo več. Žalostna se je splazila iz gradu, ves dan je pešačila čez polja in močvirja do prostranega gozda. Sploh ni vedela, kam jo nesejo noge, bila pa je silno žalostna in hrepenela je po bratih, ki so jih gotovo, tako kakor njo, pregnali z doma; želela jih je poiskati.

Ni bila dolgo v gozdu, ko je že padel mrak; zašla je s poti, pa je legla na mehki mah, zmolila večerno molitev in naslonila glavo ob štor. Vse je bilo zelo tiho, zrak je bil ves blag, vse naokrog po travi in mahu pa se je kot zelenkast ogenj svetlikalo stotine kresnic; ko se je z roko lahko dotaknila vejice, so svetleče žuželke popadale nanjo kakor zvezdni utrinki.

Vso noč je sanjala o svojih bratih; spet so se igrali kot otroci, pisali z diamantnimi črtalniki po zlatih tablicah in gledali čudovito slikanico, za katero so odšteli pol kraljestva; vendar zdaj na tablice niso pisali le ničel in črtic, kot so to počeli prej, marveč so opisovali svoja drzna dejanja, vse, kar so videli in doživeli. V slikanici je vse oživele, ptice so prepevale, ljudje so izstopili iz knjige in pripovedovali Elisi o njenih bratih, ko pa je obrnila list, so nemudoma poskakali nazaj noter, da v knjigi ne bi nastal nered.

Ko se je zbudila, je bilo sonce že visoko na nebu; sicer ga ni mogla

videti, ker so ji visoka drevesa z gostimi in močnimi vejami zastirala pogled, v njihovih vrhovih pa so se igrali sončni žarki, kot bi vihrala zlata tančica. Od zelenja se je širil prijeten vonj, ptice pa bi ji skoraj sedle na ramena. Zaslišala je žuborenje vode, ki je prihajalo od številnih močnih studencev, ki so se izlivali v jezerce s prečudovitim peščenim dnom; obdajalo ga je gosto grmičevje, na enem kraju pa so si jeleni utrli veliko odprtino. Skoznjo je Elisa stopila k vodi, ki je bila tako čista, da če veter ne bi pihljaj in razgibaval vej in grmičevja, bi še mislila, da so naslikani na jezerskem dnu, tako jasno se je zrcalil vsak list, tako tisti, ki jih je presijalo sonce, kakor tisti, ki jih je popolnoma zakrivala senca.

Ob pogledu na svoj obraz se je silno prestrašila, tako rjav in grd je bil, ko pa si je omočila ročico in si z njo otrla oči in čelo, je spet zasijala njena bela koža. Odložila je vsa oblačila in zabredla v svežo vodo; lepšega kraljevskega otroka ne bi našli nikjer drugje na svetu.

Ko se je oblekla in si dolge lase spletla v kito, je stopila k brbotajočemu izviru, se iz dlani napila studenčnice in se podala še globlje v gozd, ne da bi vedela, kam. Mislila je na svoje brate, mislila je na dobrega Boga, ki je zagotovo ne bo zapustil; pustil je, da rastejo divje jable, da bi nasitil lačnega, pa je tudi njej pokazal tako drevo. Njegove veje so se upogibale pod težo sadežev, pod njim je zaužila kosilo, mu s palicami podprla veje in se nato podala v najtemnejši del gozda. Tam je bilo tako tiho, da je slišala lastne korake, slišala je vsak uvel list, ki je zašumel pod njenim stopalom. Niti ene ptice ni bilo na spregled, niti en sončni žarek ni mogel prodreti skozi ogromno gosto vejevje. Visoka debla so stala tako blizu drug drugega, da ko je pogledala naravnost predse, je bilo, kot bi jo obdajale rešetke za rešetkami iz drevesnih debel; o, na tako samotnem kraju ni bila še nikoli poprej.

Ponoči je bilo tema kakor v rogu; niti ena samcata kresnica ni svetila z maha in žalostna je legla k nočnemu počitku. Tedaj se ji je zadelo, da so se veje nad njo razmaknile in da jo je pogledal Bog s svojimi blagimi očmi, iznad njegove glave in izpod rok pa so pogledovali angelci.

Ko se je zjutraj zbudila, ni vedela, ali je sanjala ali se je res tako zgodilo.

Ko je naredila nekaj korakov, je srečala staro ženico s košarico jagod; nekaj jih je starka ponudila Elisi. Vprašala jo je, ali je nemara videla enajst princev jezdit skozi gozd.

»Ne,« je dejala starka, »ampak včeraj sem videla, kako enajst labodov z zlatimi kronami na glavi plava po bližnji reki navzdol!«

In je odvedla Eliso nekaj korakov dalje do pobočja; spodaj se je videla reka, drevesa z obeh bregov so prepletala dolge veje z bujnim listjem, tista pa, ki jim narava ni dala dovolj zrasti, so iz zemlje izruvala korenine in se s prepletenimi vejami nagibala nad vodo.

Elisa se je poslovila od starke in se podala vzdolž reke do kraja, kjer se je ta na prostrani obali izlivala v širno morje.

Pred deklico se je odpiralo čudovito morje, a niti ene jadrnice ni bilo videti, niti enega samega čolna. Le kako naj nadaljuje pot? Zazrla se je v neskončno množico kamenčkov na obrežju; voda jih je vse zaoblila. Steklo, železo, kamenje, karkoli je bilo tu naplavljenno, je voda preoblikovala, in vendar je bila daleč bolj blaga od njene nežne ročice. »Valovanje je nikoli ne utruji in vsako še tako trdo stvar zna zglediti. Ko bi bila tudi jaz tako neutrudna! Svetli, igrivi valovi, hvala vam za poduk, srce mi pravi, da me nekoč še ponesete k mojim dragim bratom!«

Na naplavljeni morski travi je ležalo enajst labodjih peres; zbrala jih je v šopek, na njih pa so se še lesketale vodne kapljice, vendar ni bilo moč videti, ali so rosa ali solze. Obala je bila samotna, a tega ni

občutila; morje se je namreč večno spreminjalo, v nekaj pičlih urah se je spremenilo večkrat, kot se sladka jezerca skozi vse leto. Če se je privalil ogromen črn oblak, je bilo, kot bi morje hotelo reči: »Moje obličje lahko potemni!« In tedaj je veter potegnil in valovi so pokazali bele vrhove. Če pa so žareli rdeči oblaki in so sapice spale, je bilo morje kakor listič vrtnice; zdaj je bilo zeleno, zdaj belo, a najsi je še tako mirovalo, se je ob obali vedno lahko pozibavalo; voda se je plitko dvigala kakor prsi spečega otroka.

Ko je sonce že zahajalo, je Elisa zagledala, kako enajst divjih labodov z zlatimi kronami na glavi leti proti kopnemu, drug za drugim so rezali zrak kakor dolg bel trak. Tedaj se je Elisa povzpela na vrh pobočja in se skrila za grm; labodi so sedli blizu nje in zaprhutali z velikimi belimi krili.

Ko se je sonce skrilo za vodo, se je labodom nenadoma osulo perje in pred Eliso je stalo enajst čudovitih princev, njenih bratov. Na ves glas je vzkliknila, kajti čeprav so se precej spremenili, je vedela, da so to oni, čutila je, da morajo biti oni. Stekla jim je v objem, poklicala jih je po imenih, njihovi sreči pa tudi ni bilo ne konca ne kraja, ko so zagledali in prepoznali svojo sestrico, ki je bila zdaj že velika in nadvse lepa. Smejali so se in jokali in prav kmalu so vsi ugotovili, kako kruta je bila z njimi njihova mačeha.

»Mi letamo,« je dejal najstarejši brat, »kakor divji labodi, dokler je sonce na nebu; ko zaide, spet dobimo človeško podobo. Zato moramo ob sončnem zahodu vedno paziti, da imamo trdna tla pod nogami, kajti če bi tedaj poleteli pod oblake, bi kot ljudje zgrmeli v globino. Ne živimo tukaj; onstran morja leži ravno tako lepa dežela, kot je ta, pot tjakaj pa je dolga. Leteti moramo čez širno morje, na naši poti pa ni niti enega otoka, na katerem bi lahko prenočili, le osamljena majhna čer moli iz morja na polovici poti; samo tolikšna je, da si lahko drug poleg drugega odpočijemo. Kadar je morje razburkano,

letijo curki vode visoko nad nas, vseeno pa smo Bogu hvaležni za to čer. Na njej prenočimo v človeški podobi, brez nje ne bi mogli obiskati ljubljene domovine, kajti za prelet potrebujemo dva najdaljša dneva v letu. Samo enkrat v letu lahko obiščemo rodni kraj, enajst dni smemo ostati tukaj, preletavamo ta prostrani gozd, odkoder lahko opazujemo grad, kjer smo se rodili in kjer živi naš oče, in vidimo visoki zvonik cerkve, poleg katere je pokopana naša mati. – Tukaj se zdi, kot da so drevesa in grmovje z nami v sorodu, tukaj čez ravna polja dirjajo divji konji, kot se jih spominjamo iz otroških dni, tukaj prepeva oglar stare pesmi, ob katerih smo plesali kot otroci, tukaj je naša domovina, sem nas vleče in tukaj smo našli tebe, draga sestrice! Dva dneva smemo še ostati, potem pa že moramo čez morje v čudovito deželo, ki pa vendar ni naša domovina! Kako naj te popeljemo tja? Ne ladje ne čolna nimamo!»

»Kako naj vas jaz odrešim?« jih je vprašala sestra.

Pogovarjali so se skoraj vso noč, le za kako urico so zadremali.

Eliso je prebudil šum labodjih kril, ki so prhutala nad njo. Bratje so se že spet spremenili in se oddaljevali v velikih krogih, dokler niso izginili v daljavi, eden od njih, najmlajši, pa je ostal pri njej. Labod ji je glavico položil v naročje, ona pa ga je božala po belih perutih; ves dan sta prebila skupaj. Proti večeru so se vrnili še ostali, in ko je sonce zašlo, so stali spet v svoji naravni podobi.

»Jutri odletimo od tod in prej kot čez leto dni nam ni vrnitve, vseeno pa te ne moremo kar tako pustiti! Si upaš z nami? Roko imam dovolj močno, da te na njej nesem skozi gozd, pa da ne bi vsi premogli tako močnih kril, da bi s teboj preleteli morje?«

»Da, vzemite me s seboj!« je dejala Elisa.

Vso noč so iz prožnega vrbovega lubja in iz čvrstih ločkov spletali mrežo, da je bila nazadnje velika in močna; Elisa je legla nanjo, in ko je sonce vzšlo in so se bratje spremenili v divje labode, so s kljuni po-

brali mrežo, in sestro, ki je še spala, ponesli visoko pod oblake. Sončni žarki so ji padali naravnost na obraz, zato je eden od labodov poletel nad njeno glavo, da bi ji s širokimi perutmi delal senco. -

Bili so že daleč od obale, ko se je Elisa prebudila; mislila je, da še vedno sanja, tako čudno se ji je zdelo, da jo nesejo po nebu visoko nad morjem. Ob njej sta ležala šopka lepih zrelih jagod in okusnih koreninic; nabral jih je najmlajši brat in jih položil k njej. Hvaležno se mu je nasmehnila, saj je vedela, da ravno on leti tik nad njeno glavo in ji s perutmi dela senco.

Tako visoko so bili, da se je prva ladja, ki so jo zagledali pod seboj, zdela kot bel galeb, ki počiva na vodi. Za njimi je plaval oblak, velik kakor gora, na njem pa je Elisa zagledala svojo senco in ogromne leteče sence enajstih labodov; to je bil nadvse veličasten pogled, česa takega še ni videla. Ko pa se je sonce dvignilo višje in so oblak pustili daleč za seboj, je lebdeča senčna podoba izginila.

Ves dan so kakor puščica švisteli skozi zrak, in vendar so napredovali počasneje kot sicer, ker so nosili sestro. Pripravljalo se je neurje in večer se je tudi že bližal. Elisa je s strahom opazovala sončni zahod, osamljene čeri v morju pa še niso ugledali; zazdelo se ji je, da labodi močnejše udarjajo s perutmi. Ah, prav zaradi nje niso mogli hitreje leteti! Ko bo sonce zatonilo, bodo spet postali ljudje, zgrmeli bodo v morje in se utopili. Goreče je molila k Bogu, a čeri še ni bilo videti; črni oblak se jim je bližal, silni sunki vetra so naznanjali vihar, oblaki so se postavili v grozeči val, ki se je težko kakor svinec valil proti njim, blisk za bliskom se je utrinjal.

Zdaj se je sonce že dotikalo roba obzorja. Elisino srce je zatrepetalo; tedaj so labodi tako hitro švignili navzdol, da je mislila, da padajo, a v naslednjem trenutku so že spet lebdeli. Sonce je bilo že napol v vodi; šele tedaj je zagledala malo čer pod seboj, nič večja ni bila kakor tju-lenj, ki moli glavo iz vode. Sonce je naglo zahajalo, zdaj je bilo samo še

kot zvezda, in takrat je pod nogo začutila trda tla, sonce pa je ugasnilo kot zadnja iskra v izgorevajočem papirju. Zagledala je brate, ki so jo obdajali z roko v roki; prostora je bilo dovolj ravno zanje in njihovo sestro. Morje je butalo ob čer in jih oblivalo kakor naliv, nebo se je svetlikalo kakor nenehno plapolajoči ognjeni zublji in grmenje se je glasno razlegalo; ampak sestra in bratje so se držali za roke in peli po božno pesem, v kateri so našli tolažbo in jim je vlivala pogum.

Ob zori je bilo vse tiho in zrak je bil čist; brž ko je vzšlo sonce, so labodi in Elisa odleteli z otočka. Morje je bilo še vedno razburkano, visoko iz zraka je bila bela pena na temnozelenem morju videti kot milijoni labodov, ki plavajo na morski gladini.

Ko se je sonce dvignilo še višje, je Elisa pred seboj zagledala gorato deželo, napol plavajočo v zraku. Ledeniki so se lesketali, v sredini pa se je razprostiral prav gotovo kilometre dolg grad s številnimi drzno postavljenimi stebrišči; pod njim so se pozibavali palmovi gozdički in veličastne cvetlice, velike kot mlinska kolesa. Elisa je labode vprašala, ali je to dežela, kamor so namenjeni, a so zmajali z glavo, kajti to, kar je videla, je bila fatamorgana, čudoviti, nenehno spreminjajoči se grad v oblakih, v katerega ni mogel stopiti noben človek. Elisa se je zagledala v pojav, in že so se gore, gozdički in grad sesuli, na tistem mestu pa se je zdaj dvigalo dvajset ponosnih cerkva, druga drugi na las podobnih, z visokimi zvoniki in prišiljenimi okni. Zazdelo se ji je, da sliši igranje orgel, a je bilo le morje. Cerkve so bile že čisto blizu, ko so se spreminile v jato ladij, ki so plule pod njo; pogledala je podse, pa je videla le še morske meglice, ki so se pasle nad gladino. Res, pred njenimi očmi se je vse nenehno spreminjalo, zdaj pa je zagledala resnično deželo, kamor so bili namenjeni. Tam so se vzpenjale čudovite modrikaste gore s cedrovimi gozdički, mesti in gradovi. Dolgo preden je zašlo sonce, je že sedela na skali pred veliko votlino, ki so jo obraščale nežne zelene ovijalke; videti so bile kakor izvezene tapiserije.

»Bomo videli, kaj se ti bo ponoči sanjalo!« je dejal najmlajši brat in jo odvedel v njeno spalnico.

»Da bi vsaj sanjala, kako naj vas odrešim!« je odvrnila. Ta misel ji ni in ni dala miru; goreče je prosila Boga za pomoč, celo v snu je mogradu v oblakih, k njej pa je pristopila vila, prelepa in vsa sijoča, a vendar tako zelo podobna stari ženici, ki ji je v gozdu dala jagod in ji povedala o labodih z zlatimi kronami.

»Brate lahko odrešiš,« ji je dejala, »če si dovolj pogumna in vzdržljiva. Morje je res bolj blago kot tvoje nežne ročice, in vendar preoblikuje trdo kamenje, ne občuti pa bolečine, ki jo bodo čutili tvoji prsti; nima srca, ne trpi zaradi strahu in bolečin, ki jih boš morala prestajati. Vidiš to koprivo, ki jo držim v roki? Takih raste veliko okrog votline, v kateri spiš; a zapomni si, da so uporabne le te tukaj in tiste, ki poganjajo po grobovih na pokopališču. Take moraš nabirati, čeprav te bodo tako opekale, da bo tvoja koža vsa mehurjasta; stri koprive z nogami, da boš dobila predivo; spredi ga in spleti enajst težkih srajc z dolgimi rokavi; vrzi jih na enajst divjih labodov, in urok bo izgubil svojo moč. A dobro si zapomni, da od trenutka, ko se boš lotila tega opravila, do takrat, dokler ga ne končaš, pa čeprav bo trajalo leta, ne smeš spregovoriti; prva beseda, ki bo prišla iz tvojih ust, se bo kakor morilsko bodalo zadržala v srce tvojih bratov. Njihovo življenje je odvisno od tvojega jezika. Zapomni si vse, kar sem ti povedala!«

In tedaj se je s koprivo dotaknila Elisine roke; zapeklo jo je kot živ ogenj, zbudila se je. Naredil se je že bel dan in tik poleg mesta, kjer je spala, je ležala kopriva, taka, kot jo je videla v sanjah. Takrat je padla na kolena, se zahvalila Bogu in stopila iz votline, da bi se lotila dela.

Z nežnimi ročicami je segla v grde koprive, opekale so jo kakor ogenj; roke so ji prekrili veliki mehurji, a bolečino je bila pripravljena z vese-

ljem prenesti, le da bi ji uspelo odrešiti ljube brate. Koprive je trla z bosimi nogami in sukala zeleno predivo.

Ko je sonce zašlo, so se bratje vrnili in se prestrašili njene tihosti; mislili so, da je bilo to novo čarovniško delo njihove mačehe. Ko pa so zagledali njene roke, so doumeli, kaj počne zaradi njih, in najmlajši brat je zajokal, in kamor so padle njegove solze, ni več čutila bolečin, tam so izginili pekoči mehurji.

Vso noč je prečula ob delu, kajti zanjo ni bilo več miru, dokler ne odreši ljubih bratov; ves naslednji dan, medtem ko so bili labodi zdoma, je sedela sama samcata, a še nikoli ji ni čas tako hitro mineval. Eno srajco je že spletla, zdaj je bila na vrsti druga.

Tedaj je med hribi zadonel lovski rog, da jo je pri srcu stisnilo; glasovi so se ji čedalje bolj bližali, zaslišala je lajež psov in vsa preplašena se je skrila v votlino, povezala v sveženj koprive, ki jih je natrgala in otrla, in sedla nanje.

V tistem trenutku je iz goščave skočil ogromen pes in takoj za njim še eden in še eden; glasno so lajali, stekli so nazaj in se spet vrnili. Že čez nekaj minut so pred votlino stali vsi lovci, najčednejši med njimi pa je bil kralj te dežele. Stopil je k Elisi, še nikoli ni videl lepšega dekleta.

»Kako si prišla sem, zala deklica?« jo je vprašal. Elisa je zmajala z glavo, kajti če bi spregovorila, bi ogrozila odrešitev in življenja svojih bratov, roke pa je skrila pod predpasnik, da kralj ne bi opazil, kako trpi.

»Pojdi z menoj!« ji je dejal. »Tukaj ne smeš ostati! Če si tako dobra, kot si lepa, te bom oblekel v svilo in baržun, ti položil zlato krono na glavo, živila pa boš na mojem najrazkošnejšem gradu!« - In potem jo je dvignil na svojega konja. Jokala je, vila roke, toda kralj je rekel: »Samo srečo ti želim! Nekoč mi boš še hvaležna!« In potem se je pogljal čez hribe, Eliso je držal pred seboj na konju, lovci pa so jezdili za njima.

Ko je sonce zašlo, so pred seboj zagledali prečudovito prestolnico s cerkvami in kupolami in kralj je Eliso popeljal v grad, kjer so v visokih marmornatih dvorinah žuboreli vodometi, stene in strope pala; mirno je pustila, da so ji ženske nadele kraljevska oblačila, ji vpletle bisere v lase in ji na opečene prste nataknille tanke rokavice.

Ko se je prikazala tako razkošno opravljena, je bila tako čudovito lepa, da so se ji dvorjani le še globlje priklonili, kralj pa si jo je izbral za nevesto, čeprav je nadškof zmajeval z glavo in mu zašepetal, da je zala gozdna deklica gotovo čarovnica, ki jim je zaslepila oči in uročila kralju srce.

Ampak kralj ni poslušal teh besed, velel je, naj zazveni glasba, postrežejo naj z najizvrstnejšimi jedmi in naj okoli nje zaplešejo najljubkejša dekleta. Eliso so skozi dehteče vrtove popeljali v razkošne sobane, a vse to ni izvabilo niti enega nasmeha na njene ustnice niti žara v oči, ne, na obrazu ji je ležala le neizmerna žalost, kakor pečat večne usode. Zdaj je kralj odprl majhno sobico tik poleg spalnice; okrašena je bila z dragocenimi zelenimi tapiserijami in bila na las podobna votlini, kjer je poprej prebivala. Na tleh je ležal sveženj prediva, ki ga je otrla iz kopriv, pod stropom pa je visela spletena srajca; vse to je prinesel eden od lovcev, kot nekakšno zanimivost.

»Tukaj boš lahko sanjarila o svojem prejšnjem domovanju!« ji je dejal kralj. »Tu imaš delo, s katerim si se ukvarjala; zdaj, sredi vsega razkošja, ki ti je na voljo, se boš z veseljem spominjala prejšnjih časov.«

Ko je Elisa zagledala, kar ji je bilo tako pri srcu, ji je okrog ust zaigral nasmeh, v lica pa se ji je vrnila kri; pomislila je na odrešitev svojih bratov, poljubila kralju roko, on pa jo je pritisnil na srce in velel, naj vsi cerkveni zvonovi oznanijo poročno slavje. Zala nema deklica iz gozda je postala kraljica dežele.

Tedaj je nadškof zašepetal kralju na uho zlobne besede, ki pa mu

niso segle v srce. Nič ni moglo preprečiti poroke, še celo sam nadškof ji je moral položiti krono na glavo, tesni obroč pa ji je potisnil na čelo tako močno in s tako nejevoljo, da jo je zbolelo; a okoli srca jo je stiskal še tesnejši obroč, žalost za njenimi brati, telesne bolečine sploh ni občutila. Iz njenih ust ni prišel niti glas, saj bi že ena sama beseda prinesla njenim bratom smrt, a iz njenih oči je sijala ljubezen do dobrega, čednega kralja, ki je počel vse, da bi jo le razvedril. Z vsakim dnem ga je z vsem srcem bolj in bolj ljubila: oh, ko bi se mu vsaj lahko zaupala, mu razodela svoje trpljenje! A kaj, ko ni smela spregovoriti niti besedice, nemo je morala opraviti svoje delo. Zato se je ponoči odkradla od njega, smuknila v malo sobico, ki je bila okrašena kakor votlina, in je pletla srajco za srajco. Ko pa je začela plesti sedmo, ji je zmanjkalo preje.

Vedela je, da na pokopališču rastejo koprive, ki jih mora uporabiti, a morala jih je tudi sama natrgati. Ampak kako naj pride tja?

»Oh, kaj je bolečina v mojih prstih proti trpljenju mojega srca!« je pomislila. »Moram poskusiti! Bog mi bo stal ob strani!« Z bojznijo v srcu, kot bi naklepala kaj slabega, je v mesečini smuknila na vrt in stekla skozi dolge drevorede in samotne ulice na pokopališče. Tam je zagledala, kako na eni od največjih nagrobnih plošč v krogu zbrane sedijo Lamije, grde čarovnice; odvrgle so svoje cape, kot da bi se hotele okopati, z dolgimi koščenimi prsti pa so greble v sveže grobove, dvigovale iz njih trupla in žrle njihovo meso. Eliso je pot vodila čisto mimo njih in zapičile so oči vanjo, ona pa je le molila in molila, nabrala pekočih kopriv in se z njim vrnila v grad.

Samo en človek jo je videl, in to je bil nadškof; bedel je, ko so drugi spali. Tako se je potrdil njegov sum, da s kraljico ni vse tako, kot bi moralo biti; čarovnica je in tako je uročila kralja in vse ljudstvo.

V spovednici je povedal kralju, kaj je videl in česa se je bal, in ko so trde besede prihajale iz njegovih ust, so izrezljane podobe svetni-

kov zmajevale z glavami, kot bi hotele reči: »Ni res, Elisa je nedolžna!« Toda nadškof je to razumel po svoje, menil je, da so svetniki pričali proti njej, da so z glavami zmajevali nad njenim grehom. Tedaj sta kralju zdrknili po licih dve debeli solzi, domov se je vrnil z dvomom v srcu. Ponoči se je pretvarjal, da spi, ni mogel mirno zatisniti očesa; začutil je, da je Elisa vstala, in to je storila sleherno noč, on pa ji je vedno neopazno sledil in videl, da zavije v svojo sobico.

Dan za dnem mu je obraz postajal vse mračnejši. Elisa je to opazila, a si ni mogla misliti, zakaj, kljub vsemu pa jo je prevevala bojazen. In kako je v svojem srcu trpela zaradi bratov! Na kraljevski baržun in škrlat so se ji valile slane solze in tam obležale kakor lesketajoči se diamanti, in vse, ki so videle njeno bogato razkošje, so si želele biti kraljica. Končno se je njeno delo vendarle približalo koncu, le še eno težko srajco je potrebovala; a kaj, ko ji je zmanjkalo prediva, pa tudi nobene koprive ni več imela. Samo še enkrat, zadnjič, je morala na pokopališče, da bi natrgala nekaj šopov kopriv. Z bojaznijo je pomislila na samotno pot in na grozljive Lamije, toda njena volja je bila trdna, tako kot njena vera v Boga.

Elisa je odšla, kralj in nadškof pa sta ji sledila, videla sta, da je za ograjnimi vrati izginila na pokopališče, in ko sta se mu približala, so na grobu sedele Lamije tako, kot jih je videla Elisa. Kralj je odvrnil pogled vstran, kajti mislil je, da je med njimi tudi ona, katere glava je še ta večer počivala na njegovih prsih.

»Naj ji sodijo ljudje!« je dejal in ljudje so jo obsodili: »Sežgimo jo na grmadi!«

Iz razkošnih kraljevskih soban so jo odvedli v mračno, vlažno luknjo, v katero je skozi zarešetkano okno žvižgal veter. Namesto baržuna in svile so ji dali nabrani sveženj kopriv, na katerega naj bi položila svojo glavo, z okornimi pekočimi srajcami, ki jih je spletla, pa naj bi se odela, a nič ljubšega ji niso mogli prinesti. Spet se je lotila dela, pri

tem pa je molila k Bogu. Zunaj so pobalini peli zbadljivke o njej; prav nihče ji ni namenil ene same prijazne besede v tolažbo.

Ko se je večerilo, je tik pred rešetko zaprhutal eden od labodov - sestro je našel najmlajši brat. Od sreče je glasno zaihtela, čeprav je vedela, da bo naslednja noč mogoče zadnja v njenem življenju; vendar je svoje delo že skoraj končala, pa tudi bratje so prispeli tja.

Prišel je nadškof, da bi bil zadnjo uro pri njej - tako je obljubil kralju - a ona je zmajevala z glavo ter ga rotila s pogledi in kretnjami, naj odide. To noč je zares morala končati svoje delo, sicer bi bilo vse zaman; vse, bolečina, solze in neprespane noči. Z zlobnimi besedami jo je nadškof zapustil, ampak uboga Elisa je vedela, da je nedolžna, in je nadaljevala delo.

Miške so tekale po tleh in ji prinašale koprive k nogam, da bi ji vsaj malo olajšale delo, drozg pa je sedel k rešetki v oknu in ji vso noč karseda veselo prepeval, da ne bi izgubila poguma.

Ni se še dobro zdanilo, sonce bi vzšlo šele čez kako uro, ko se je pred grajska vrata postavilo vseh enajst bratov; zahtevali so, da jih peljejo h kralju. Odgovorili so jim, da to ni mogoče, ker je še noč in kralj spi, zato si ga ne upajo zbuditi. Rotili so jih, jim grozili, pa je prišla straža; celo kralj je stopil ven in vprašal, kaj se dogaja. Tedajci je vzšlo sonce in bratov ni bilo več videti, nad grad pa je poletelo enajst divjih labodov.

Skozi mestna vrata se je valila množica ljudi, ki so hoteli videti, kako bodo sežgali čarovnico. Ubogo kljuse je vleklo cizo, na kateri je sedela Elisa; oblekli so jo v haljo iz grobe vrečevine, čudovite dolge lase je imela razpuščene okrog lepe glave, njena lica so bila bleda kakor smrt, ustnice pa so se ji lahno premikale, medtem ko je s prsti sukala zeleno predivo. Še na poti v smrt ni opustila začetega dela, pred njenimi nogami je ležalo deset grobih srajc, enajsto pa je pletla. Drhal jo je zmerjala z žaljivkami:

»Poglejte si čarovnico, kako mrmra! Niti molitvenika nima v rokah, ne! Še zdaj uganja svoje odurne coprnije! Raztrgajte ji tisto reč na tisoče koščkov!«

In vsi so se zgrnili nadnjo in ji hoteli iz rok iztrgati pletenje; tedaj pa je priletelo enajst belih labodov, sedli so na voz okrog nje in zaplahutali z ogromnimi krili. Takrat se je množica prestrašeno umaknila.

»Znamenje z neba! Gotovo je nedolžna!« so šepetali mnogi, a naglas si tega vendarle niso upali povedati.

Rabelj jo je že zgrabil za roko, tedaj pa je na labode urno vrgla enajst srajc - in pred njimi je stalo enajst lepih princev; najmlajši je namesto ene roke imel labodjo perut, kajti njegovi srajci je manjkal en rokav, tega ni utegnila splesti.

»Zdaj si upam govoriti!« je dejala. »Nedolžna sem!«

In ljudje, ki so videli, kaj se je zgodilo, so se ji poklonili kakor svetnici, ona pa je brez življenja omahnila v naročje svojih bratov, tako so jo izčrpali nenehna napetost, strah in bolečine.

»Res je, nedolžna je!« je dejal najstarejši brat in povedal vse, kar se je zgodilo. In ko je govoril, se je naokrog razširil vonj nešteti vrtnic, kajti vsaka trska na grmadi je pognala korenine in veje; na tistem mestu je zdaj dehtel visok in bujen grm rdečih vrtnic. Najvišje pa se je odprl cvet, ves bel in lesketav, svetlikal se je kakor zvezda; tega je kralj utrgal in ga položil Elisi na prsi, in v tistem trenutku se je zbudila mirna in srečna v srcu.

In vsi cerkveni zvonovi so sami od sebe zazveneli, ptice pa so priletele v ogromnih jatah; proti gradu je krenil tak poročni sprevod, kakršnega ni videl še noben kralj.

SVINJSKI PASTIR

Nekoč je živel reven princ; imel je kraljestvo, ki je bilo nadvse majhno, vendar dovolj veliko, da bi vanj pripeljal nevesto, saj bi se prav rad poročil.

Seveda je bil tudi nekoliko predrzen, da si je cesarjevi hčeri upal reči: »Me vzameš za moža?« Vendar si je upal, kajti njegovo ime je slovelo na vseh koncih in krajih, na stotine princes je bilo, ki bi takoj privolile, pa pogledjte, ali je tudi ona.

Prisluhnite:

Na grobu prinčevega očeta je rasel rožni grm, res, prečudovit rožni grm; vzcvetel je le vsako peto leto, in še takrat je pognal en samcat cvet. Ampak ta vrtnica je tako opojno dišala, da si pozabil na vse skrbi in težave, ko si jo poduhal. Imel je tudi slavca, ki je znal tako gostoleti, kot da bi v drobnem grlu imel same čudovite melodije. Vrtnico in slavca je namenil princesi; dali so ju v veliki srebrni šatulji in ju poslali.

Cesar je ukazal, naj ju prinesejo predenj v veliko sobano, kjer se je princesa z dvorjankami igrala obiske, in ko je zagledala veliki šatulji z darili, je od veselja zaploskala.

»Ko bi vsaj bila majhna mucka!« je dejala. Bil pa je rožni grm s prečudovito vrtnico.

»I, kako lepo je narejena!« so se čudile vse dvorjanke.

»Več kot samo lepa!« je dejal cesar. »Očarljiva je!«

Princesa pa jo je samo potipala, in že je bila na robu solz.

»Fej, očka!« je rekla. »Ni umetna, *prava* je!«

»Fej,« so ponovili vsi dvorjani, »prava je!«
»Poglejmo še v drugo šatuljo, preden se razjezimo!« je menil cesar.
V njej je bil slavec; tako čudovito je zapel, da mu v tistem trenutku
niso mogli reči žal besede.

»*Superbe! Charmant!*« so pravile dvorjanke, saj so vse govorile franco-
sko, ena slabše od druge.

»Kako neverjetno me ta ptič spominja na glasbeno skrinjico rajne
cesarice,« je dejal star dvorjan. »Ah, da! Prav tak glas, prav tako pet-
je!«

»Da!« je rekel cesar in planil v jok kakor majhen otrok.

»Skoraj si ne morem misliti, da je pravi!« je dejala princesa. »Da,
pravi ptič je,« so rekli prinašalci.

»Potem pa naj odleti in konec!« je dejala princesa, ki nikakor ni ho-
tela, da bi prišel princ.

On pa ni vrgel puške v koruzo. Obraz si je premazal z rjavo in čr-
no barvo, si potisnil čepico na oči in potrkal.

»Dober dan, cesar!« je dejal. »Bi me vzeli v službo na grad?«

»No, marsikdo bi se rad tukaj zaposlil!« je dejal cesar. »Naj pomi-
slim! - Potrebujem nekoga, ki bi pasel svinje! Zares veliko jih imamo!«

Tako se je princ zaposlil kot cesarjev svinjski pastir. Dali so mu bor-
no sobico ob svinjaku, kjer naj bi živel; ves dan je delal in delal in na
večer je imel v rokah čeden kotliček, ob robu opasan s kraguljčki, in
brž ko je v njem zavrelo, so ti prečudovito zacingljali in zaigrali sta-
ro pesmico:

»Oh, ti ljubi Avguštin,
Avguštin, Avguštin!«

Največji čar kotlička pa je bil, da če si podržal prst v pari, ki je pri-
hajala iz njega, si takoj zavohal, kaj kuhajo na ognjiščih v mestu. Vi-
dite, ta kotliček je bil čisto nekaj drugega kakor vrtnica.

Pa se je tam mimo sprehajala princesa z dvorjankami, in ko je zaslišala pesmico, je vsa vesela obstala, kajti tudi ona je znala zaigrati »Oh, ti ljubi Avguštin«, pravzaprav je znala zaigrati samo to, ampak z enim prstom.

»Ravno to znam zaigrati!« je dejala. »Ta svinjski pastir je gotovo razgledan! Veš kaj, stopi k njemu in ga vprašaj, koliko stane tisto glasbilo!«

In tako je ena od dvorjank morala odhiteti k njemu, še prej pa si je nataknila cokle. –

»Koliko hočeš za kotliček?« je vprašala dvorjanka.

»Deset princesinih poljubov!« je odvrnil svinjski pastir.

»Sveta nebesa!« je dejala dvorjanka.

»Za manj ga že ne dam!« je odgovoril svinjski pastir.

»No, kaj pravi?« je vprašala princesa.

»Tega res ne morem povedati!« je dejala dvorjanka. »Tako grozno je!«

»Pa mi zašepetaj na uho!« In ji je zašepetala.

»Kako nespodoben je!« je rekla princesa in se obrnila. – Ko pa se je nekoliko oddaljila, so kraguljčki spet tako čudovito zacingljali:

»Oh, ti ljubi Avguštin,
Avguštin, Avguštin!«

»Veš kaj,« je dejala princesa, »vprašaj ga, ali želi deset poljubov od mojih dvorjank!«

»Ne, hvala!« je rekel svinjski pastir. »Deset princesinih poljubov, ali pa obdržim kotliček.«

»Uh, kako zoprno!« je dejala princesa. »Postavite se okrog mene, da ne bo kdo videl!«

In dvorjanke so jo obstopile ter razprostrle krila, svinjski pastir pa je potem dobil deset poljubov, princesa pa kotliček.

Joj, kako veselo je bilo potem! Ves večer in ves dan je v kotličku

vrelo; v vsem mestu pa ni bilo ognjišča, za katerega dvorjanke ne bi vedele, kaj se na njem kuha, pa naj bo pri komorniku ali čevljarju. Plesale so in ploskale.

»Me pa vemo, kdo bo jedel juho in palačinke! Pa tudi to vemo, kdo bo imel kašo in polpete! Kako zanimivo!«

»Nadvse zanimivo!« je dejala prva komornica.

»Ampak glejte, da boste držale jezik za zobmi, kajti jaz sem cesarjeva hči!«

»Bog nas obvaruj!« so rekle vse v en glas.

Ni minil dan, da svinjski pastir, torej princ – ampak mislile so, da je pravi svinjski pastir – ne bi izdelal česa novega, in tako je naredil tudi ragljo; ko si jo vrtel, je igrala vse valčke, poskočnice in polke, kar jih pozna svet.

»To je pa res *superbe!*« je dejala princesa, ko je šla mimo. »Nisem še slišala tako lepe skladbe! Veš kaj, stopi k njemu in ga vprašaj, koliko stane to glasbilo: vendar ga ne bom poljubila!«

»Sto princesinih poljubov hoče!« je dejala dvorjanka, ki ga je šla vprašat.

»Saj se mu meša!« je rekla princesa in odšla. Ko pa se je nekoliko oddaljila, je obstala.

»Umetnost je treba podpirati!« je dejala. »Jaz sem vendar cesarjeva hči! Povej mu, da dobi deset poljubov kot včeraj, ostale pa lahko prejme od mojih dvorjank!«

»To nam pa res ne diši!« so rekle dvorjanke.

»Pa kaj še!« je dejala princesa. »Če ga jaz lahko poljubim, ga boste tudi ve! Ne pozabite, da vam dajem hrano in plačilo!« In spet je morala dvorjanka k njemu.

»Sto princesinih poljubov,« je dejala, »ali pa obdrži vsak svoje!«

»Postavite se okrog mene!!!« In vse dvorjanke so jo obstopile, on pa jo je začel poljubljati.

»Kaj pa se tako gnetejo okrog svinjaka?« se je čudil cesar, ki je stopil na balkon; pomel si je oči in nataknil očala. »To so vendar dvorjanke! Le kaj uganjajo! Pogledat grem!« In si je popravil opetnika copat, ki so bile pravzaprav pošvedrani čevlji.

Sveta nebesa, kako se mu je mudilo!

Brž ko je stopil na dvorišče, pa je hodil čisto potih. Dvorjanke, ki so hotele, da bo vse lepo in prav, so imele toliko opraviti s štetjem poljubov, da cesarja še opazile niso. Stopil je na prste.

»Kaj pa je to?« je vprašal, ko je zagledal, da se poljubljata, in ju s copato treščil po glavi ravno v trenutku, ko je svinjski pastir dobil šestinosemdeseti poljub.

»Heraus!« je zavpil cesar, kajti bil je besen, princeso in svinjskega pastirja pa so izgnali iz cesarstva.

Tako je zdaj stala pred cesarstvom in pretakala solze, svinjski pastir jo je ošteval, dež pa je lil kot iz škafa.

»Ah, jaz uboga para!« je dejala princesa. »Zakaj nisem vzela čednega princa? Ah, kako sem nesrečna!«

Svinjski pastir pa je stopil za drevo, si z obraza zbrisal črno in rjavo barvo, odvrigel izdelano obleko in se vrnil prednjo v prinčevski opravi tako lep, da se mu je princesa morala prikloniti.

»Ne morem si kaj, da te zdaj ne bi preziral!« ji je dejal. »Nisi hotela poštenega princa! Za vrtnico in slavca nisi imela posluha, svinjskega pastirja pa si poljubljala za navadno glasbeno skrinjico! Prav ti bodi!« -

In potem se je vrnil v svoje kraljestvo in ji pred nosom zaloputnil vrata, tako da zdaj lahko po mili volji poje:

»Oh, ti ljubi Avguštin,
Avguštin, Avguštin!«

PASTIRICA IN DIMNIKAR

Si že videl prav staro leseno omaro, že čisto počrnelo od starosti in z izrezljanimi zavojkami in listjem? Ravno taka je stala v dnevni sobi - podedovali so jo po prababici - in je bila od vrha do tal posuta z izrezljanimi vrtnicami in tulipani. Imela je tudi najnenavadnejše zavojke, med njimi so kukale jelenje glavice z razvejanim rogovjem, sredi omare pa je bil izrezljan pravcat možic, ki je bil res smešen na pogled in se je vselej režal - ne bi mogli reči, da se je smehljajal - imel je kozlovske noge, na čelu kratka rožička in dolgo kozjo bradico. Otroci so mu vedno rekli *kozonogi nadinpodgeneralpoveljniknarednik*, kajti to ime je bilo težko izgovorljivo in le redki so dobili tak naziv; pa tudi izrezljati takega možica ni bil mačji kašelj. Tako ali drugače, bil je na omari, vedno je gledal na mizico pod ogledalom, kajti na njej je stala majcena ljubka porcelanasta pastirica. Imela je pozlačene čeveljce, obleko mično spodrecano z rdečo vrtnico, imela pa je tudi zlat klobuk in pastirsko palico; lepa je bila. Tik poleg nje je stal majhen dimnikar, črn kakor oglje, tudi iz porcelana; bil je tako čist in urejen kot kdorkoli drug, dimnikarja je samo predstavljal. Mojster bi ravno tako lahko iz njega izdelal princa, ne bi bilo dosti razlike!

Res prikupno je stal s svojo lestvijo, obraz pa je imel dekliško bel in rožnat. To je bila pravzaprav napaka, saj bi bil prav lahko malce sajast. Stal je čisto poleg pastirice. Oba so postavili tjakaj, in ker sta bila že tako postavljena, sta se zaročila; bila sta kot ustvarjena drug za drugega, oba mlada, iz enakega porcelana in enako krhka.

Zraven njiju je stala še lutka, trikrat večja od njiju je bila, star Kitajec, ki je znal kimati z glavo; tudi on je bil iz porcelana in pravil je, da je pradedek male pastirice. Tega vsekakor ni mogel dokazati, vseeno pa je trdil, da jo ima v svoji oblasti, zato je pokimal *kozonogemu nadinpodgeneralpoveljniknaredniku*, ko jo je ta zasnubil.

»Dobila boš moža,« je dejal stari Kitajec, »takega, za katerega si upam reči, da je iz mahagonijevega lesa, in potem boš gospa *kozonoga nadinpodgeneralpoveljniknarednica*. Omaro ima polno srebrnine, v skrivnih predalčkih pa še kaj!«

»Nočem v mračno omaro!« je dejala mala pastirica. »Slišala sem, da ima v njej že enajst porcelanastih žen!« -

»Torej boš ti dvanajsta!« je odvrnil Kitajec. »Drevi, brž ko bo v stari omari zaškripalo, se bosta poročila, in to drži tako, kot sem jaz Kitajec!« Pokimal je še z glavo, in že je omahnil v spanec.

Mala pastirica pa je zajokala in pogledala svojega ljubega, porcelanastega dimnikarja.

»Rada bi te prosila,« je dejala, »da bi se z menoj podal v širni svet, kajti tukaj ne moreva več ostati!«

»Česar si ti želiš, hočem tudi jaz!« je dejal dimnikarček. »Kar precej odidiva, mislim, da te bom s svojim poklicem lahko preživljal!«

»Da bi vsaj že bila z mize!« je rekla. »Nič me ne spravi v dobro voljo, dokler ne bova v širnem svetu!«

On pa jo je potolažil in ji pokazal, kam naj na izrezljanih robovih in po pozlačenem listju ob vznožju mizice položi nožice. Pomagala sta si tudi z njegovo lestvijo, in že sta bila na tleh. Ko pa sta vrgla pogled proti stari omari, je nastal strašen nemir: vsi izrezljani jeleni so še bolj izbočili glave, dvigovali rogovje in obračali vratove, *kozonogi nadinpodgeneralpoveljniknarednik* pa je poskočil kvišku in zaklical proti staremu Kitajcu: »Zbežala bosta! Zbežala bosta!«

Pastirica in dimnikarček sta se nekoliko prestrašila in urno skočila v predalnik pod oknom.

V njem so ležali dva ali trije nepopolni svežnji igralnih kart in majhno lutkovno gledališče, ki je bilo postavljeno, kakor dobro se ga je pač dalo. Igrali so komedijo in vse dame, karova, srčeva, križeva in pikova, so sedele v prvi vrsti in se pahljale s tulipani, za njimi pa so stali vsi fantje in kazali, da imajo glavo zgoraj in spodaj, tako kot jo imajo igralne karte. Komedija je bila o dveh, ki jima ne dovolijo ljubezni, in mala pastirica se je razjokala, saj je bilo tako zelo podobno njeni zgodbi.

»Ne zdržim več!« je dejala. »Ven iz predalnika moram!« Ko pa sta stopila na tla in pogledala proti mizici, je bil stari Kitajec že buden in se z vsem telesom pozibaval; spodaj je imel namreč kepo!

»Stari Kitajec prihaja!« je zavpila mala pastirica in v trenutku padla na porcelanasta kolena, tako potrta je bila.

»Nečesa sem se domislil,« je dejal dimnikar, »splaziva se v dišavno posodo v kotu, tam bova ležala na vrtnicah in sivki in mu metala sol v oči, ko se bo približal.«

»Ne bo pomagalo!« je odvrnila. »Pa tudi to vem, da sta bila stari Kitajec in vaza z dišavami zaročena, in vedno ostane še nekaj naklonjenosti med tistimi, ki so kdaj imeli tako razmerje! Nak, nič drugega nama ne preostane, kot da se odpraviva v širni svet!«

»Imaš res toliko poguma, da bi se z menoj podala v širni svet?« jo je vprašal dimnikar. »Si pomislila, kako velik je in da se mogoče ne bova mogla več vrniti?«

»Sem!« je dejala.

Dimnikar jo je čisto resno pogledal in potem dejal: »Moja pot pe-lje skozi dimnik! Imaš res toliko poguma, da bi se z menoj splazila skozi peč, skozi boben in cev? Potem bova prišla v dimnik, tam pa se bom znal obrniti! Tako visoko se bova povzpela, da naju ne bodo več mogli doseči, čisto na vrhu pa je luknja v širni svet!«

In jo je popeljal k vratcam peči.

»Kako črno je!« je dejala, vseeno pa je šla z njim, tako skozi boben kot skozi cev, kjer je bila tema kakor v rogu.

»Zdaj sva v dimniku!« je dejal. »Ampak poglej, poglej! Zgoraj sveti najlepša zvezda!«

Z neba je resnično sijala zvezda ravno na njiju, kot bi jima hotela kazati pot. In sta se plazila in plezala, strašno pot sta imela, tako zelo visoko, visoko; dvignil jo je in ji pomagal, držal jo je in ji kazal najboljša mesta, kamor je polagala male porcelanaste nožice, in potem sta prispela čisto do roba dimnika in sedla, saj sta bila sila utrujena, kar pa sploh ni bilo čudno.

Nad njima je bilo nebo z vsemi zvezdami, pod njima pa vse mestne strehe; videla sta daleč naokrog, zelo daleč v svet. Uboga pastirica si ga ni takole predstavljala, glavico je naslonila na dimnikarja in potem je tako zajokala, da se je odkrušila pozlata na njenem pasu.

»To je preveč zame!« je dejala. »Ne zdržim več! Svet je dosti prevelik! Kaj bi dala, da bi bila spet na mizici pod ogledalom! Nič me ne bo spravilo v dobro voljo, dokler se ne vrnem! S teboj sem se podala v širni svet, zdaj pa me popelji še domov, če me imaš res tako rad!«

In dimnikar jo je hotel spametovati, povedal ji je o starem Kitajcu in o *kozonogem nadinpodgeneralpoveljniknaredniku*, ona pa je tako grozno zaihtela in poljubila svojega dimnikarčka, da mu ni preostalo drugega, kot da ji ustreže, pa čeprav je bilo brezumno.

In potem sta z mukami zopet splezala po dimniku navzdol in se splazila skozi boben in cev, kar sploh ni bilo prijetno, in spet sta se znašla v temni peči; tam sta izza vratc prisluškovala, kaj se dogaja v sobi. Vse je bilo čisto tiho. Pogledala sta - jojme, sredi sobe je na tleh ležal stari Kitajec, padel je bil z mizice, ko ju je lovil, in se razbil na tri kose; ves hrbet se mu je odbil v enem kosu, glava pa se mu je od-

kotalila v kot. *Kozonogi nadinpodgeneralpoveljniknarednik* je stal na starem mestu in premišljeval.

»Strašno!« je zavzdihnila mala pastirica. »Midva sva kriva, da se je stari praded razbil! Tega ne bom preživela!« In začela je viti majcene ročice.

»Saj ga lahko še zlepijo!« je dejal dimnikar. »Zlepili ga bodo, pa bo čisto dober. – Ne pretiravaj vendar! Ko mu bodo prilepili hrbet in ga zakovali v vrat, bo spet kot nov in naju bo zopet ošteval!«

»Misliš?« je dejala. In potem sta splezala na svoje staro mesto na mizici.

»No, kako dolgo pot sva naredila!« je dejal dimnikar. »Lahko bi si prihranila vse te nevšečnosti!«

»Da bi vsaj že zlepili starega praded!« je dejala pastirica. »Je to zelo drago?«

In res so ga zlepili! Družina mu je dala zlepiti hrbet, dobro so ga zakovali v vrat, bil je kot nov, kimati pa vendarle ni mogel več.

»Kako ste se prevzeli, odkar ste se razčesnili!« je dejal *kozonogi nadinpodgeneralpoveljniknarednik*. »Jaz se na vašem mestu vendarle ne bi tako strašno šopiril! Torej mi jo daste ali ne?«

Dimnikar in pastirička sta starega Kitajca tako ganljivo pogledala, bala sta se, da bo prikimal, ampak on tega ni mogel, bilo pa mu je neprijetno, da bi pripovedoval tujcu, da bo za vedno imel zakovico v vratu. In tako sta porcelanasta kipca ostala skupaj, blagosloвила pradedovo zakovico in se ljubila, dokler se nista razbila.

DEKLICA Z VŽIGALICAMI

*Ta pravljica je bila prvič natisnjena v Danskem ljudskem koledarju
za leto 1846.*

Strupen mraz je bil; snežilo je in se že mračilo; bil je zadnji dan v letu, silvestrski večer. V tem hudem mrazu in temi je po ulici stopala uboga deklica, bosa in razoglava. Res si je nataknila copate, ko je odhajala od doma, a kaj ji je pomagalo! Copate so bile zelo velike, tako velike, da jih je nazadnje nosila njena mati, mala deklica pa jih je izgubila, ko je hitela čez cesto, saj sta tedajci mimo nje zdrveli dve kočiji s strahotno hitrostjo. Ene copate sploh ni mogla več najti, z drugo pa jo je popihal neki fantič; dejal je, da jo bo uporabil za zibelko, ko bo imel otroke.

Deklica je potem stopala z bosimi nožicami, ki so od mraza pordele in pomodrele; v starem predpasniku je nosila kupček vžigalic, en sveženj pa je držala v roki. Ves ljubi dan ni še nič prodala; nihče ji ni dal niti beliča; sestradana in premražena je hodila, bila je kot preplašena srnica, ubogo revše! Snežinke so ji padale na dolge pšenične lase, ki so se ji nežno kodrali okrog vratu, seveda pa se tedaj ni menila za ta okras. V vseh oknih so žarele luči, po ulici pa se je širil omamni vonj gosje pečenke; res je bil pravi silvestrski večer in ravno o tem je razmišljala.

Sesedla se je v kot med dvema hišama, ena je stala nekoliko bližje cesti kakor druga; nožici je spodvila, a jo je mraz le še huje tresel, do-

mov pa si ni upala, saj ni prodala niti ene vžigalice in ni dobila niti enega samega beliča, oče bi jo le pretepel. Pa tudi doma je bilo mrzlo, imeli so komajda golo streho nad glavo, v sobo je žvižgal veter, čeprav so največje špranje zatlačili s slamo in cunjami. Njene male ročice so bile malodane premrle od mraza. Ah, kako dobro bi ji dela že ena majcena vžigalica! Ko bi si vsaj upala potegniti eno iz sveženjčka, jo prasniti po zidu in si ogreti prstke. Potegnila je eno, prask! Kako se je zaiskrila, kako se je vnela! V roki ji je gorela s toplim, svetlim plamenom, kakor majcena svečica; imela je prečudno svetlobo! Deklici se je zazdelo, da sedi pred ogromno pečjo s svetlečimi medeninastimi kroglami in medeninastim bobnom; ogenj je gorel z lepim plamenom in seval prijetno toploto! Joj, kaj pa je to? Mala deklica je že iztegnila nožice, da bi si jih ogrela - tedaj pa je plamenček ugasnil, peč je izginila, deklica pa je ždela z ogorkom dogorele vžigalice v roki.

Prasnila je novo vžigalico, vnela se je in zažarela, zid pa je na mestu, ki ga je vžigalica osvetljevala, postal prosojen kakor tančica; videla je naravnost v sobo, kjer je stala miza, pogrnjena z bleščeče belim prtom, na katerem je bil razvrščen dragocen porcelan, pečena goska, polnjena s suhimi slivami in jabolki, pa se je vabljivo kadila! Še posebej lepo je bilo, da je goska skočila s pladnja in se z nožem in vilicami v hrbtu odzibala prek sobe čisto do uboge deklice - tedaj pa je vžigalica ugasnila in pred seboj je videla le še debel, mrzel zid.

Spet je prižgala vžigalico. Zdaj je sedela pod prekrasnim božičnim drevescem; bilo je še večje in še lepše okrašeno kot jelka, ki jo je ob božiču videla skozi zasteklena vrata pri bogatem trgovcu. Na zelenih vejah je gorelo tisoče svečic, živopisane podobice, podobne tistim, ki krasijo izložbena okna, pa so se ji smehljale. Mala deklica je razprla ročici - tedaj pa je vžigalica ugasnila, roji božičnih svečic so poletava-

li vse višje in višje, videla je, da se spreminjajo v svetle zvezdice, ena pa se je utrnila in čez nebo zarisala dolg ognjen rep.

»Nekdo umira!« je dejala mala, kajti rajnka stara babica, ki je bila edina dobra z deklico, je vedno pravila: kadar se utrne zvezda, duša poleti k Bogu.

Po zidu je prasnila še eno vžigalico, ki je vse naokrog obdala s svetlobo, v bleščavi pa je stala stara babica, vsa svetlo obsijana, ter izžarevala milost in dobroto.

»Babica!« je zaklicala mala deklica. »O, vzemi me s seboj! Vem, da te ne bo več, ko bo vžigalica ugasnila; izginila boš kot topla peč, slastna gosja pečenka in prečudovito veliko božično drevo!« Urno je prižigala vžigalico za vžigalico, ki so še ostale v sveženjčku, trudila se je zadržati babico; vžigalice so žarele s takim sijem, da je bilo svetleje kot sredi belega dne. Babica ni bila še nikoli tako lepa, tako velika. Vzela je deklico v svoje naročje, veličastno sta poleteli v veselje, visoko, visoko; tja, kjer ni ne mraza, ne lakote, ne strahu - k Bogu!

V kotu ob hiši pa je v mrzlem jutru sedela deklica z rdečimi lici in nasmeškom na ustnicah - mrtva, zadnji večer starega leta je do smrti zmrznila. Jutro novega leta se je prebudilo nad malim trupelcem, ki je sedelo z vžigalicami, od katerih je zgorel skoraj ves sveženjček. »Ogreti se je želela!« so pravili. Nihče pa ni vedel, kolikšno lepoto je doživela in kako veličastno je s staro babico stopila v veselo novo leto!

SNEŽNA KRALJICA

Pravljica v sedmih zgodbah

PRVA ZGODBA

pripoveduje o ogledalu in črepinjah

No, pa začnimo. Ko bomo na koncu zgodbe, bomo vedeli več kot zdaj, kajti vse je zakuhal zloben coprnik; da, bil je eden najhujših, bil je sam »zlodej«. Nekega dne je bil še posebej dobre volje, ker je izdelal ogledalo, ki je imelo to lastnost, da se je vse dobro in lepo, kar se je v njem zrcalilo, tako skrčilo, da ni skoraj nič ostalo, kar pa je bilo slabo in ničvredno, je še bolj udarilo na plano in postalo le še hujše. Prelepe pokrajine so bile v njem videti kakor kuhana špinača in najboljši ljudje so postali odurni ali pa so se postavili na glavo, in to brez trupa; obrazi so se jim tako spačili, da jih ni bilo moč prepoznati, in četudi si imel eno samo pego, se je ta zagotovo razlezla čez nos in usta. »Kako neznansko zabavno,« je govoril »zlodej«. Če je človeka prešinila dobra, pobožna misel, se je v ogledalu prikazala taka zmrda, da se je coprniški zlodej moral nasmejati svoji umetelni iznajdbi. Vsi, ki so hodili v coprniško šolo - kajti zlodej je imel tako šolo - so vsepovsod pripovedovali, da se je zgodil čudež; šele zdaj si lahko videl, so pravili, kakšni so pravzaprav svet in ljudje. Z ogledalom so tekali vse naokrog in nazadnje ni bilo več dežele ali človeka, ki še ne bi

bila popačena v njem. Potem pa so hoteli poleteti še v sama nebesa, da bi se ponorčevali iz angelov in Boga; tedaj pa je ogledalo od režanja tako strahotno zadrhtelo, da jim je ušlo iz rok in zgrmelo na zemljo, kjer se je razletelo na stotine, milijone, bilijone in še več koscev. In prav zaradi tega je bila nesreča le še večja kot prej; nekateri drobci namreč niso bili večji od pšeničnih zrn in ti so poleteli okoli širnega sveta, in komur so prileteli v oko, so tam tudi obtičali. In potem so taki ljudje videli vse narobe ali pa so imeli oči samo za napake, kajti vsak še tako majhen drobec ogledala je imel enako moč kot celo ogledalo; nekaterim ljudem se je tak majhen drobec ogledala zadrl celo v srce, to pa je bilo sila strašno, saj je tako srce postalo podobno kepi ledu. Posamezni kosi ogledala so bili tako veliki, da so jih uporabili za okenska stekla, a skozi taka okna ni bilo vredno videti svojih prijateljev; nekateri koščki so se znašli v očalih in prav nič dobrega se ni izcimilo, kadar so si ljudje taka očala nadeli, da bi videli prav in da bi bili pravični. Hudobec se je tako smejal, da mu je počil trebuh, to pa ga je prav lepo poščegetalo. Toda zunaj po zraku so še vedno letele steklene črepinje. Zdaj pa zares prisluhnimo!

DRUGA ZGODBA

Deček in deklica

V velikem mestu, kjer je toliko hiš in ljudi, da ni niti toliko prostora, da bi vsi ljudje imeli vsaj majhen vrtilček, se mora zato večina zadovoljiti s cveticami v lončkih, sta živela revna otroka, ki sta imela vrtilček, malce večji od cvetličnega lončka. Čeprav nista bila bratec in sestra, sta se imela prav tako rada. Njuni starši so stanovali nasproti drug drugega; stanovali so v dveh podstrešnih sobicah. Tam, kjer se je streha prve hiše stikala s sosednjo, žleb pa je potekal vzdolž obeh

kapnih robov, je na obeh strehah stalo okno; samo žleb si moral prestopiti, in že si prišel z enega okna na drugo.

Oboji starši so imeli pod oknom ogromen lesen zaboj, v katerem so rasla zelišča, ki so jih uporabljali pri kuhi, in majhen rožni grmiček; v vsakem zaboju je bil zasajen po eden, prečudovito sta se razraščala. Starši pa so se domislili in postavili zaboja poprek žleba, tako da sta segala skoraj od okna do okna in sta bila nadvse podobna cvetličnima koritoma. Z zabojev so visele grahove vitice, rožna grmička pa sta poganjala dolge veje, ki so se vile okrog oken in se bočile proti vejam sosednjega grmička: videti so bile skoraj kot slavolok zelenja in cvetja. Zaboja sta bila zelo visoka in otroka sta vedela, da ne smeta plezati nanju, vendar so jima pogosto dovolili, da sta skupaj sedela na majhnih pručkah pod vrtnicami, in tam sta se zares lepo igrala.

Pozimi pa je bilo temu veselju konec. Okni sta bili večkrat povsem pokriti z ledom, pa sta na peči segrela bakrena novčiča, in ju vroča pritisnila na zamrznjeno steklo. Tako je nastala čudovita kukalna luknjica, čisto čisto okrogla; skoznjo je pogledavalo ljubko milo oko, z vsakega okna po eno - deklica in deček sta bila to. Dečku je bilo ime Kaj, deklici pa Gerda. Poleti sta bila že z enim skokom drug pri drugem, pozimi pa sta morala po mnogih stopnicah najprej dol in potem po mnogih stopnicah še gor. Zunaj je burja vrtinčila sneg.

»Tako rojijo bele čebele!« je dejala stara babica.

»Ali imajo tudi te kraljico?« je vprašal deček, kajti vedel je, da je med pravimi čebelami tudi kraljica.

»Seveda!« je dejala babica. »Ona leti tam, kjer je roj najgostejši! Največja od vseh je in se nikoli ne ustavi na zemlji, temveč takoj spet odleti v črni oblak. Prenekatero zimsko noč leti po mestnih ulicah in se ozira skozi okna in tedaj ta tako čudno zamrznejo, da nastanejo ledene rože.«

»To sva pa že videla!« sta rekla oba otroka in bila sta prepričana, da je res.

»Ali lahko snežna kraljica pride k nam noter?« je vprašala deklica. »Kar naj pride,« je dejal deček, »posadil jo bom na toplo peč, da se bo stopila.«

Babica pa mu je pogladila lase in začela pripovedovati druge zgodbe. Ko je bil mali Kaj zvečer že doma in napol slečen, se je splazil na stol poleg okna in pokukal skozi luknjico. Zunaj so naletavale redke snežinke, ena izmed njih, največja, pa je obležala na robu cvetličnega zaboja; snežinka je vse bolj rasla, nazadnje je bila že prava gospa, ovita v čisto tanko belo tančico, kot bi jo sestavljalo milijone zvezdnatih kosmov. Bila je vsa lepa in krhka, sicer iz ledu, bleščavega lesketavega ledu, a vendar živa; vanj je upirala oči, jasne kakor zvezde, a v njih ni bilo ne miru ne spokoja. Pokimala je proti oknu in mu pomahala z roko. Deček se je prestrašil in skočil s stola, bilo je, kot bi mimo okna zletela ogromna ptica.

Naslednji dan je bilo jasno in mrzlo, in potem je prišla odjuga, za njo pa še pomlad. Sonce je posijalo, zelenje je vzbrstelo, lastovke so si začele spletati gnezda, okna so se odprla, mala otroka pa sta spet sedla na svoj vrtič nad žlebom visoko na strehi.

Tisto poletje so vrtnice še posebej čudovito zacvetele. Deklica se je bila naučila cerkveno pesem, v kateri so bile omenjene tudi vrtnice; ob tem se je spomnila svojih in je zapela pesmico dečku, on pa se ji je pridružil:

»V dolini dehtijo vrtnice,
tam najdemo božje detece!«

In mala dva sta se prijela za roke, poljubila vrtnice in se zagledala v žarki božji sončni sij in mu govorila, kot da bi v njem ležalo božje detece. Kako lepi so bili poletni dnevi, kako čudovito je bilo sedeti

ob dehtečih rožnih grmičih in zdelo se je, da se ti ne bodo nikoli nehali razcvetati.

Kaj in Gerda sta sede gledala slikanico o živalih in pticah in tedaj - ura z visokega zvonika je ravnokar bila pet - je Kaj rekel: »Av, pri srcu me je zbodlo! In še v oko mi je nekaj padlo!«

Deklica ga je prijela okrog vratu; utripnil je z očmi - ne, ničesar ni bilo videti.

»Mislim, da ni ničesar več v njem!« je dejala. A še kako se je zmotila! V očesu je imel drobec stekla, ki je odletel z ogledala, čarobnega ogledala - saj se ga še spominjate - zaradi katerega je vse veliko in dobro, ki se je v njem zrcalilo, postalo majhno in grdo, zloba in grdobija pa sta pošteno udarili na plano in vsaka napaka je postala takoj opazna. Ubogi Kaj pa je dobil črepinjo tudi naravnost v srce. Kmalu se bo spremenilo v nekakšno ledeno kepo. Zdaj ga sicer ni več bolelo, črepinja pa je v njem le ostala.

»Zakaj jočeš?« jo je vprašal. »Grda si, kadar jočeš! Saj mi ni nič! Fej!« je nenadoma zakričal. »To vrtnico je obžrl črv! In poglej, tista tam je čisto zvita! Ti vrtnici sta prav ogabni! Podobni sta zabojem, v katerih rasteta!« In je z nogo močno sunil zaboj in obe vrtnici hlastno odlo-mil.

»Kaj, le kaj te je prijelo?« je vzkliknila dekllica. In ko je videl njen strah, je brž utrgal še eno vrtnico in skočil skozi okno v sobo, proč od ljubke Gerdice.

Ko je potem prišla s slikanico, je dejal, da je za dojenčke, kadar pa je babica pripovedovala zgodbe, je vselej imel kako pripombo - in če je le mogel, je stopil za njen hrbet, si nadel očala in govoril kot ona; zelo dobro jo je oponašal, pa so se mu ljudje seveda smejali. Kmalu je znal posnemati hojo in govor vseh ljudi z ulice. Vsako nenavadno ali nelepo posebnost je Kaj znal posnemati, ljudje pa so pravili: »Ta fantič je pa res brihtna buča!« Toda vse to je bilo samo zaradi črepi-

nje, ki mu je padla v oko, in zaradi črepinje, ki se mu je zarila v srce; dražil je celo Gerdico, ki ga je vendarle imela od srca rada.

Zdaj se je čisto drugače igral kot prej, tako zelo pametno. Nekega zimskega dne, ko je burja vrtinčila snežinke, je prišel k njej z velikim povečevalnim steklom in zunaj podržal krajec svojega modrega plaščka, da bi se nanj ujele snežinke.

»Poglej skozi povečevalno steklo, Gerda!« je dejal. Vsaka snežinka je bila dosti večja in bila je podobna čudoviti cvetici ali pa desetokraki zvezdi; lepo jih je bilo gledati.

»Si videla, kako imenitne so!« je rekel Kaj. »Dosti zanimivejše so od pravega cvetja! In niti ene same napake nimajo, čisto popolne so, da se le ne bi stopile!«

Kmalu zatem je Kaj prišel z velikimi rokavicami in s sanmi na hrbtu, Gerdi pa je zavpil naravnost v uho: »Dovolili so mi, da se grem sankat na veliki trg, kjer se igrajo tudi drugi otroci!« In že ga ni bilo več.

Na trgu so najdrznejši dečki pogosto privezali sani h kmečkim vozovom in se tako popeljali lep kos poti. Silno so se zabavali. Ko so se najbolj razposajeno igrali, so se pripeljale velike sani; bile so čisto bele pobarvane, na njih pa je sedela oseba, zavita v bel kosmat kožuh in pokrita z belo kosmato kučmo. Sani so dvakrat obkrožile trg, Kaj pa je nanje urno privezal svoje sanke, in že se je peljal z njimi. Šlo je hitreje in hitreje naravnost v sosednjo ulico; oseba, ki je vozila, je obrnila glavo proti Kaju in mu prijazno pokimala, bilo je, kot da se že poznata. Vsakič, ko je svoje sanke skušal odvezati, mu je zopet pokimala, in Kaj je obsedel; že so se odpeljali kar mimo mestnih vrat. Tedaj je začelo tako močno snežiti, da ni deček videl niti za ped pred seboj, medtem ko so drveli. Pa je hitro spustil vrvico, da bi se znebil velikih sani, a mu ni prav nič pomagalo; njegovo vozilce se jih je čvrsto držalo in brzeli so s hitrostjo vetra. Tedaj je zaklical na vse grlo, ampak nihče ga ni slišal, sneg pa se je vrtinčil in sani so drvele; zdaj

in se je ozrl po širnem zračnem prostoru in ona je poletela z njim. Letela sta na črni oblak, vihar pa je tulil in bučal, kot bi pel stare pesmi. Letela sta nad gozdovi in jezeri, nad morji in deželami; pod njima je žvižgal hladen veter, volkovi so tulili, čez lesketajoči se sneg so letele vreščave črne vrane, nad njima pa je svetil mesec, ves velik in svetel; vanj se je Kaj oziral vse tiste dolge, dolge zimske noči, podnevi pa je spal pred nogami snežne kraljice.

TRETJA ZGODBA

Okrasni vrt pri ženi, ki je znala čarati

In kaj vse se je zgodilo Gerdici, potem ko se Kaj ni več vrnil? Le kam je odšel? - Nihče ni vedel, nihče ji ni mogel povedati. Dečki so samo rekli, da so ga videli, kako je privezal sanke na razkošne ogromne sani, ki so se odpeljale skozi ulico mimo mestnih vrat. Nihče ni vedel, kje je, veliko solza je preteklo, Gerdica je dolgo in bridko jokala. - Potem so dejali, da je umrl, da se je utopil v reki, ki je tekla mimo mesta; oh, kako dolgi in mračni so bili zimski dnevi.

Pa je prišla pomlad s toplim soncem.

»Kaja ni več, mrtev je!« je dejala Gerdica.

»Tega pa ne verjamem!« je odvrnilo sonce.

»Kaja ni več, mrtev je!« je dejala lastovkam.

»Tega pa ne verjamemo!« so ji odgovorile. In nazadnje tudi Gerdica ni bila več tako prepričana.

»Obula si bom nove rdeče čeveljce,« je dejala nekega ranega jutra, »tiste, ki jih Kaj sploh še ni videl, in potem bom stopila k reki in jo povprašala po njem!«

Bilo je še precej zarana; poljubila je staro babico, ki je spala, si obula rdeče čeveljce in se čisto sama podala skozi vrata k reki.

»Ali je res, da si mi vzela prijateljčka, s katerim se igram? Podarim ti svoje rdeče čoveljce, če mi ga vrneš!«

In zazdelo se ji je, da so valovi prav nenavadno prikimali. Tedaj si je sezula rdeča čoveljca, svojo največjo dragocenost, in oba vrgla v reko, vendar sta padla čisto ob rob brega, valčki pa so ju takoj vrnila na kopno, kot da reka njene največje dragocenosti noče vzeti - ko pa tudi ni imela malega Kaja. Toda Gerda je pomislila, da čoveljcev ni vrgla dovolj daleč, in tako je splezala v čoln, ki je ležal v ločju, stopila je na njegov skrajni konec in vrgla čoveljce v vodo. Čoln pa ni bil dovolj čvrsto privezan, in je ob njenem zamahu zdrsel proč od kopnega; to je opazila in ga je želela čim prej zapustiti, a še preden je prispela na drugo stran, se je čoln že za komolec oddaljil in je vse hitreje drsel.

Tedaj se je Gerdica silno prestrašila in začela jokati, vendar je ni slišal nihče razen vrabcev, ti pa je niso mogli ponesti na kopno; so pa zato poleteli vzdolž brega in peli, kot bi jo želeli potolažiti: »Tukaj smo, tukaj smo!« Čoln je nosil tok; Gerdica je čisto tiho sedela v samih nogavicah, njena mala rdeča čoveljca pa sta plavala za čolnom, vendar ga nista mogla dohiteti, ker je plul z večjo hitrostjo.

Na obeh bregovih je bilo lepo, čudovito cvetje, stara drevesa in pobočja z ovcami in kravami, a nikjer ni bilo nikogar na spregled.

»Mogoče me pa reka nese h Kajčku,« je pomislila Gerda, in že je bila boljše volje; vstala je ter ure in ure opazovala lepa zelena bregova. Tako je prispela do ogromnega češnjevega vrta, na katerem je stala hišica z nenavadnimi rdečimi in modrimi okni in slamnato streho, spredaj pa sta stala lesena vojaka in s puško pozdravljala mimoidoče.

Gerda ju je poklicala - mislila je, da sta živa - a ji seveda nista odgovorila; potem se jima je še bolj približala, reka je čoln prignala prav do brega.

Gerda je še glasneje zaklicala in iz hiše je stopila stara stara ženica,

ki se je opirala na zakrivljeno palico; na glavi je imela velik sončnik, poslikan s prelepimi cveticami.

»Ti revše malo!« je vzkliknila starka. »Le kako si zašla v ta ogromni deroči tok, ki te je pripeljal tako daleč v širni svet?« In potem je starka zabredla naravnost v vodo, z zakrivljeno palico zagrabila čoln, ga potegnila na kopno in vzdignila Gerdico iz njega.

In Gerda je bila še kako vesela, da je prišla na kopno, a se je tuje starke vendarle nekoliko bala.

»Pridi, no, in mi povej, kdo si in kako si prišla sem!« je dejala.

In Gerda ji je vse povedala, starka pa je zmajevala z glavo in govorila: »Hm, hm!« In ko je končala svojo pripoved in jo vprašala, ali je kaj videla Kajčka, je ženica odgovorila, da ga ni bilo mimo, a da bo že še prišel in naj se nikar ne žalosti, ampak raje pokusi njene češnje, si ogleda njene rože, ki so lepše kot v katerikoli slikanici, vsaka pa tudi zna povedati zgodbico. Potem je starka prijela deklico za roko, jo odpeljala v hišico in zaklenila vrata.

Okna so bila zelo visoko, stekla pa so bila rdeča, modra in rumena; dnevna svetloba se je v vseh barvah prav nenavadno razlivala po notranjosti, na mizi pa so ležale najlepše češnje in Gerda jih je pojedla, kolikor je hotela, saj ji je starka dovolila. In medtem ko je jedla, ji je starka česala lase z zlatim glavnikom in lasje so se ji kodrali in svetili kakor sonce okoli malega prijaznega obrazka, ki je bil ves lepo okrogel in podoben vrtnici.

»Prav tako ljubko deklico, ko si ti, sem si vedno želela!« je dejala starka. »Boš videla, kako lepo nama bo skupaj!« In dlje ko ji je česala lase, vse bolj je Gerdica pozabljala svojega prijatelja Kaja. Kajti starka je znala čarati, a ni bila zlobna coprnica; rada je kdaj pa kdaj postopila na vrt, iztegnila zakrivljeno palico proti vsem rožnim grmom, in čeprav so še tako lepo cveteli, so se vendarle pogreznili v črno zem-

ljo in ni bilo več moč videti, kje so rasli. Starka se je bala, da bi se deklica ob pogledu na vrtnice domislila svojih, tedaj pa bi se spomnila tudi Kajčka in bi ubrala svojo pot.

Potem je Gerdo odpeljala na okrasni vrt. - Jejha, kako omamno je dišalo in kako lepo je bilo tam! Vse cvetice, ki si si jih lahko domislil, in to za vsak letni čas, so bile tukaj v prečudovitem razcvetu; ni je slikanice, ki bi bila lahko še bolj pisana in lepša. Gerda je poskočila od veselja in se igrala, dokler se ni sonce skrilo za visoke česnje; takrat pa je dobila čudovito posteljo z rdečimi svilenimi blazinami, napolnjenimi z modrimi vijolicami, na katerih je spala in tako lepo sanjala kot kaka kraljica na svoj poročni dan.

Naslednji dan se je spet igrala s cveticami na toplem soncu - tako se je zvrstilo mnogo dni. Gerda je poznala že vsako cvetico, a čeprav jih je bilo toliko, se ji je vendarle dozdevalo, da ene ni na vrtu, a ni vedela, katere. Nekega dne pa je sedela in si ogledovala starkin sončnik z naslikanimi cveticami in najlepša je bila ravno vrtnica. Starka jo je pozabila odstraniti s klobuka, medtem ko je vse druge poskrila v zemljo. Tako pač je, če si raztresen! »Kaj,« je vzkliknila Gerda, »ali ni tu nobenih vrtnic?« In skočila je med gredice, iskala jih je in iskala, a ni mogla nobene najti; tedaj je sedla in zajokala, njene vroče solze pa so padale ravno tja, kjer so se pogreznili rožni grmi. In ko so vroče solze napojile zemljo, je iz nje na lepem pognal tako razcvetel grm, kot je bil takrat, ko se je pogreznil, in Gerda ga je objela, poljubila vrtnice in se spomnila čudovitih domačih vrtnic, s tem pa tudi malega Kaja.

»Oj, kako sem se zamudila!« je dejala deklica. »Iskati bi morala vendar Kaja! - Ali veste, kje je?« je vprašala vrtnice. »Mislite, da ga ni več in da je mrtev?«

»Mrtev že ni,« so dejale vrtnice. »Bile smo namreč pod zemljo, tam so pokopani vsi mrtvi, a Kaja ni bilo med njimi!«

»Najlepša hvala!« je rekla Gerdica in stopila k drugim cveticam, pogledala v njihove čaše in vprašala: »Ali veste, kje je Kajček?«

Cvetice pa so se vse nastavljale soncu in sanjale svojo pravljico ali zgodbico - Gerdica je teh slišala na pretek - o Kaju pa ni nobena nič vedela.

In kaj ji je povedala ognjeno rdeča brstična lilija?

»Slišiš boben? Bum! Bum! Samo dva zvoka pozna, vedno znova bum bum! Poslušaj žalostinko žena! Poslušaj klice svečnikov! - V dolgi rdeči halji stoji Hindujka na grmadi, okoli nje in njenega mrtvega moža se ovijajo plameni. A Hindujka misli na moža v množici, ki ostaja živ, nanj, čigar oči žgejo bolj kakor plameni, nanj, čigar ogenj v očeh ji sega globlje v oči kakor plameni, v katerih se bo njeno telo kmalu upepelilo. Ali plamen srca lahko umre v plamenih grmade?«

»Sploh te ne razumem!« je dejala Gerdica.

»To je moja pravljica!« je odvrnila lilija.

Kaj pa pravi slak?

»Nad ozko gorsko potjo se dviga star viteški grad; gost bršljan se, list poleg lista, vzpenja prek starih rdečih zidov, prav čez balkon, na katerem stoji lepo dekle; nagiba se čez ograjo in se ozira po poti. Nobena vrtnica na vejastih steblih ne cveti tako sveže kot ona, noben jabolčni cvet, ki ga veter odnese z drevesa, se ne giblje tako lahkotno kot ona. Kako zašvisti njeno svilen ogrinjalo: ,Mar ga ne bo?«

»Ali misliš Kaja?« ga je vprašala Gerda.

»Jaz pripovedujem samo svojo pravljico, svoje sanje,« ji je odgovoril slak.

Kaj pa pravi mali zvonček?

»Na vrveh med drevesoma visi dolga deska, gugalnica. Dva ljubka dekliča - njuni obleki sta beli kot sneg, s klobučkov pa jima frfotajo dolgi zeleni svileni trakovi - se gugata; brat, ki je večji od njiju, stoji na gugalnici, za ravnotežje z roko objema vrv, ker drži v eni roki skodelico, v drugi pa lončeno cevko in spušča milne mehurčke. Gugalnica se ziba, mehurčki pa letijo v čudovitih prelivajočih se barvah; zadnji visi še na koncu cevke in se pozibava v vetru. Gugalnica se ziba. Črn psiček, lahek kakor mehurčki, se postavlja na zadnji taci, da bi tudi on skočil na gugalnico; ta poleti, psiček telebne in bevška ves besen; otroci se norčujejo iz njega, mehurčki pokajo - moja pesem je gugajoča se deska in podoba razblinjajoče se milnice!«

»Že mogoče, da je tvoja pripoved lepa, a kaj, ko jo tako žalostno pripoveduješ in Kaja sploh ne omeniš. Kaj pravijo hijacinte?«

»Nekoč so bile tri lepe sestre, vse prosojne in nežne; prva je imela rdečo obleko, druga modro, tretja pa čisto belo; z roko v roki so plesale v mesečini ob mirnem jezeru. Niso bila vilinska, marveč človeška bitja. Tam je nadvse omamno dišalo in deklice so se razgubile po gozdu; vonj je postajal vse močnejši - Tri krste - notri so ležale lepe deklice - so iz goščave priplavale na jezero; kot lebdeče lučke so jih kresnice obletavale s svojo svetlobo. Ali mlade plesalke spijo ali so mrtve? - Vonj cvetja pravi, da so mrtve, večerni zvon zvoní za mrtve!«

»Zdaj sem pa tako žalostna,« je dejala Gerdica. »Tako močno dišiš, da moram misliti na mrtve deklice! Ah, ali je Kajček res umrl? Vrtnice so bile pod zemljo, pa pravijo, da ni tako!«

»Bim bam!« so zazvonili hijacintini zvončki. »Saj ne zvonimo za mrtvega Kaja, njega sploh ne poznamo! Le svojo pesmico pojemo, edino, ki jo znamo!«

In Gerda je stopila še k zlati, ki se je svetlikala med bleščečimi zelenimi listki.

»Ti si majhno svetlo sončece!« je rekla Gerda. »Povej mi, če veš, kje mi je najti mojega prijatelja?«

In zlatica se je tako lepo zasvetlikala in spet pogledala Gerdo. Katero pesem pa je znala zapeti zlatica? Tudi v njeni ni bilo Kaja.

»Prvega pomladnega dne je božje sonce z vso svojo toplino obsijalo majhno dvorišče; žarki so polzeli po sosedovem belem zidu, tik ob njem so že pognale prve rumene cvetice, svetleče se zlato pod toplimi sončnimi žarki. Stara babica je sedela zunaj na stolu, vnukinja, revna, lepa služkinja, se je vrnila domov s kratkega obiska; poljubila je babico. V blagoslovljenem poljubu je bilo zlato, zlato srca. Zlato na ustnah, zlato v zemlji, zlato visoko v ranem jutru. No, to je moja zgodbica!« je dejala zlatica.

»Uboga moja babica!« je zavzdihnila Gerda. »Prav gotovo hrepeni po meni, zaradi mene se žalosti, tako kot se je za malim Kajem. Ampak kmalu se bom vrnila domov in pripeljala s seboj Kaja. – Nič ne pomaga, da sprašujem cvetice, te znajo samo svoje pesmice, nič pametnega mi ne povedo!« Potem si je spodrecala oblekico, da bi hitreje tekla; toda po nogi jo je ošvrknila narcisa, ko jo je preskočila. Takoj je obstala, se zagledala v dolgo rumeno cvetico in jo vprašala: »Mogoče ti kaj veš?« In se ji je globoko priklonila. In kaj ji je narcisa povedala?

»Le sebe vidim! Le sebe vidim!« je rekla. »Oh, oh, kako dišim! – Zgoraj v mali podstrešni sobici je drobna, napol oblečena plesalka, zdaj stoji na eni nogi, zdaj na obeh, proti vsemu svetu suva z nogami in je le privid. Iz čajnika zlije vodo na krpico blaga, ki ga drži v rokah –

to je njen steznik. Čistoča je lepa stvar! Bela obleka visi na kljuki, tudi to je oprala v čajniku in posušila na strehi; nadene si jo, okrog vratu pa žafranasto rumeno ruto, da se belina obleke še bolj blešči. No-go v zrak! Poglejte, kako se visoko drži na nožici! Le sebe vidim! Le sebe vidim!«

»Kaj mi mar!« je dejala Gerda. »Ni mi treba pripovedovati takih stvari!« In že je stekla na konec vrta.

Vrata so bila zaklenjena, vendar je tako potresla zarjavelo kljuko, da se je vdala, in vrata so zanihala in potem je bosonoga Gerdica stekla v širni svet. Trikrat je pogledala nazaj, vendar ni nihče tekel za njo; nazadnje ni mogla več teči in je sedla na skalo. Ko se je ozrla naokrog, je videla, da ni več poletja in da je tu že pozna jesen; tega na čudovitem vrtu sploh ni bilo moč opaziti, tam je vedno sijalo sonce in cvetelo cvetje vseh letnih časov.

»Bog, kako sem se zamudila!« je vzkliknila Gerdica. »Saj je že jesen! Tako pa res ne smem počivati!« In vstala je, da bi nadaljevala pot.

Oh, njene nožice so bile vse razbolele in utrujene, okrog nje pa je bilo mrzlo in turobno; dolgi vrbovi listi so bili že čisto porumeneli, z njih je v vodo kapljala gosta megla, odpadal je list za listom, le še na črnem trnu so viseli plodovi, tako kisli, da ti je usta vleklo skupaj. Oh, kako sivo in težko je bilo v širokem svetu!

Č E T R T A Z G O D B A

Princ in princesa

Gerda si je spet morala oddahnuti in je sedla. Tedaj je čisto prednjo priskakljal velik vran; dolgo je sedel, jo opazoval in stresal z glavo, potem pa je dejal: »Kra! Kra! - 'Ber dan! 'Ber dan!« Boljše ni znal izgovoriti.

riti, deklico pa je vendar pozdravil iz srca in jo vprašal, kam jo tako sama ubira v daljni širni svet. Besedo *sama* je Gerda prav dobro razumela in je tudi čutila, kaj vse pomeni, potem pa je vranu povedala vse o svojem življenju in nehanju ter ga vprašala, ali je nemara videl Kaja.

In vran je nadvse zamišljeno pokimal in dejal: »Že mogoče! Že mogoče!«

»Kaj res?« je vzkliknila deklica in vrana skoraj do smrti stisnila k sebi, ko ga je poljubila.

»Počasi! Počasi!« je dejal vran. »Mislím, da vem, kje bi utegnil biti mali Kaj! Ampak zdaj te je ob princesi verjetno že pozabil!«

»Ali živi pri princesi?« je vprašala Gerda.

»Da, prisluhni mi!« je dejal vran. »Sila težko govorim tvoj jezik. Če razumeš vranji jezik, ti bom laže pripovedoval!«

»Ne, nisem se ga učila!« je dejala Gerda. »Znala pa ga je moja babica in umetni jezik P tudi. Ko bi me ga vsaj naučila!«

»Nič ne de!« je rekel vran. »Pripovedoval ti bom po svojih močeh, vendar ne bo najboljše!« In potem ji je povedal, kar je vedel.

»V kraljestvu, kjer zdaj sediva, živi princesa, ki je prav neverjetno pametna; a kako ne bi bila, saj je prebrala že vse časopise na svetu in jih tudi že pozabila, tako pametna je. Nedavno tega je sedela na prestolu - kar sploh ni zabavno, tako vsaj pravijo - ko si začne brundati pesmico, prav tole: ‚Zakaj se ne bi poročila?‘ ‚Hja, zakaj se res ne bi?‘ pravi in si v glavo vtepe možitev. Ampak hotela je takega moža, ki zna dobro odgovarjati na vprašanja, takega, ki zna kaj več, kot da se samo imenitno drži, kajti to je tako zelo dolgočasno. Vse dvorne dame je zbobnala predse, in ko so slišale, kaj hoče, so se silno razveselile. ‚Res lepo!‘ so pravile. ‚Nedavno je tudi mene prešinila taka misel!‘ - Lahko mi verjameš, da je vsaka moja beseda resnična!« je dejal vran. »Moja ljubica je udomačena, po mili volji se lahko sprehaja po gradu in mi prav vse pove!«

Njegova ljubica je bila seveda tudi vrana, kajti iste vrste ptice skupaj lete, in tako je tudi pri vranah.

»Takoј zatem so časopisi izhajali z robovi, posutimi s srčki in princepinim podpisom; pisalo je, da je vsakemu mladeniču lepega videza odko, da se bo slišalo, da se na stvar spozna, in bo pri tem najboljši, ga bo princesa vzela za moža! – Da, da!« je dejal vran. »Lahko mi verjameš; tako res je, kot jaz čepim tukaj, da so se mladeniči prav zgrinjali tjakaj. To so se gnetli in tekali, vendar ni nobenemu uspelo, ne prvi ne drugi dan. Vsi so sicer dobro govorili, ko so bili zunaj, ko pa so stopili skozi grajska vrata in zagledali stražarje v srebru, na stopnicah lakaje v zlatu in ogromne razsvetljene dvorane, pa so se čisto zmedli! In če jim je že uspelo priti do prestola, na katerem je sedela princesa, niso znali več drugega kot ponoviti zadnjo besedo, ki jo je bila izrekla, princesi pa seveda ni bilo dosti mar, da bi svoje besede še enkrat poslušala. Bilo je, kakor da bi mladeniči znotraj grajskih zidov požrli njuhanec in padli v globok spanec, dokler se niso vrnili na cesto, no, potem pa se jim je dar govora povrnil. Od mestnih vrat pa vse do gradu je stala kača ljudi. Vse sem videl na lastne oči!« je dejal vran. »Mučila sta jih žeja in lakota, ampak z gradu jim niso ponudili niti kozarca mlačne vode. Najpametnejši med njimi so sicer vzeli s seboj kaj za pod zob, a sosedu niso privoščili niti grižljaja; takole so si mislili: kar naj bo videti izstradan, potem ga princesa že ne bo vzela!«

»Kako pa je bilo vendar s Kajem, malim Kajem?« je vprašala Gerda. »Kdaj je prišel? Je bil med množico?«

»Potrpi! Sva že pri njem! Bilo je tretjega dne, ko je drobna osebnica brez konja ali kočije veselo primahala naravnost na grad; oči so mu žarele kakor tebi, imel je lepe dolge lase, sicer pa je bil revno oblečen!«

»To je bil Kaj!« je vrisnila Gerda. »Oh, pa sem ga le našla!« In je tlesnila z rokami.

»Nosil je majhen nahrbtnik!« je rekel vran.

»Ne, to so bile gotovo njegove sani!« je odvrnila Gerda. »Kajti zapustil nas je s sanmi!«

»Prav mogoče,« je rekel vran, »nisem si ga tako natančno ogledal. Moja udomačena ljubica pa mi je povedala, da ko je stopil skozi grajska vrata in zagledal osebne stražarje v srebru in na stopnicah lakaje v zlatu, ni prav nič mencial, kar pokimal jim je in dejal: „Mar se ne dolgočasite, ko tako stojite na stopnicah? Jaz grem raje noter!“ Dvorange so se kar bleščale od luči; tajni svétniki in ekscelence so bosonogi prenašali zlate posode – le koga ne bi ob tem prevzel občutek slovesnosti! In njegovi škornji so strašansko škripali, a ga vseeno ni bilo prav nič strah!«

»To je zagotovo Kaj!« je dejala Gerda. »Vem, da je imel nove škornje, slišala sem, kako je z njimi škripal v babičini sobi!«

»Škripali pa so, to pa to!« je dejal vran. »On pa je meni nič tebi nič stopil pred princeso, ki je sedela na biseru, velikem kakor kolo kolovrata. Vse naokrog so stale vse dvorne dame s svojimi služabnicami in služabnice služabnic in vsi dvorjani s svojimi služabniki in služabniki služabnikov, ki je vsak imel še svojega paža; in čim bližje vrat so stali, tem ponosneje so se držali. Paža služabnikovega služabnika, ki je vedno obut v copate, skoraj ne smeš pogledati, ko ti tako ponosno stoji na pragu!«

»Kako grozno!« je dejala Gerda. »Ali je Kaj vendarle dobil princeso?«

»Če ne bi bil vran, bi jo sam vzela, pa čeprav sem že zaročen. Menda se je tako dobro odrezal v govorjenju kakor jaz, kadar govorim v vranjem jeziku, tako mi je povedala moja udomačena ljubica. Bil je neustrašen in čednega obraza; sploh pa ni prišel z namenom, da bi princeso zasnužil, temveč da bi se prepričal o njeni pameti, in naredila je dober vtis nanj, on pa nanjo!«

»Seveda, saj je bil Kaj!« je rekla Gerda. »Tako pameten je bil, da je znal celo ulomke računati na pamet! - Oh, odpelji me na grad!«

»Da, to je lahko reči!« je dejal vran. »Ampak kako naj to izpeljeva? Pogovoril se bom s svojo udomačeno ljubico, nama bo že kaj svetovala; vendar ti moram kar povedati, da takega drobnega dekletca, kot si ti, ne bodo nikoli spustili noter!«

»O, da, mene že bodo!« je dejala Gerda. »Ko bo Kaj slišal, da sem tukaj, me bo takoj prišel iskat!«

»Počakaj me pri ogradi!« je rekel vran, stresel z glavo in odletel.

Šele ko se je dodobra zvečerilo, se je vrnil.

»Kra! Kra!« je dejal. »Prav lepo te pozdravlja, tule pa je hlebček kruha, ki ga je vzela iz kuhinje; tam imajo dovolj kruha, ti pa si prav gotovo lačna! - V grad te nikakor ne bodo spustili, ker si bosonoga; stražarji v srebru in lakaji v zlatu tega ne bodo dopustili. Vendar ne joči, boš že kako prišla noter! Moja ljubica ve za ozko stransko stopnišče, ki vodi v spalnico, pa tudi to ve, kje je ključ!«

In sta stopila na vrt, v ogromen drevored, kjer je padal list za listom, in ko so na gradu pogasili luč za lučjo, je vran odvedel Gerdico k stranskim vratom, ki so bila priprta.

Oh, kako je Gerdi udarjalo srce od bojazni in hrepenenja! Počutila se je, kot da namerava storiti kaj slabega, pa čeprav je želela izvedeti samo to, ali je ta mladenič res mali Kaj. Seveda, prav gotovo je on; tako živo se je spominjala njegovih pametnih oči, njegovih dolgih las, prav videla ga je, kako se ji smehlja, kot se je tedaj, ko sta še sedela pod domačimi vrtnicami. Zagotovo se je bo razveselil, rad ji bo prisluhnil, na kako dolgo pot se je podala zaradi njega, in zvedel, kakšna žalost je prevzela vse domače, ko se ni več vrnil. Oh, kako sta Gerdo prevevala strah in veselje!

Že sta se vzpenjala po stopnicah; na omari je gorela majhna svetilka, sredi sobe je stala udomačena vrana in obračala glavo na vse stra-

ni ter opazovala Gerdo, ki se ji je priklonila, kot jo je tega naučila babica.

»Moj zaročenec je zelo lepo govoril o vas, moja mala gospodična!« je dejala udomačena vrana. »Vaš *curriculum vitae*, kot se temu reče, je tudi nadvse ganljiv! - Prosim, primite svetilko, jaz pa bom stopala pred vami. Kar tu naravnost pojdimo, da ne bomo koga srečali!«

»Zdi se mi, da nam nekdo sledi!« je dejala Gerda, in že je mimo nje zašvistelo, kot da bi se na steno zarisale sence konj z vihrajnimi grivami in slokih nog, mladih lovcev, gospa in gospodov na konjih.

»Samo sanje so,« je rekla vrana, »ki bodo misli visoke gospode popeljale na lov! To pa je dobro, tako si boste gospodo v postelji laže ogledali. Če se boste kdaj povzpeli do visokih časti, upam, da se me boste spomnili s hvaležnostjo v srcu!«

»O tem vendar ne bomo zdaj govorili!« je dejal vran iz gozda.

In so stopili v prvo dvorano, kjer so bile stene prevlečene z rožnato rdečim atlasom in umetelnimi cveticami; sanje so že zašvistele mimo njih, vendar so tako vihrale, da si Gerda visoke gospode ni utegnila ogledati. Ena dvorana je bila razkošnejša od druge - res, le kdo se ne bi zmedel ob vsem tem blišču - in že so prispeli do spalnice. Strop je bil podoben ogromni palmi z listi iz stekla, dragocenega stekla, sredi sobe pa sta na debelem peclju iz zlata viseli dve postelji, obe kot liliji. Ena je bila bela, na njej je ležala princesa, druga pa je bila rdeča in Gerda je pričakovala, da bo na njej našla malega Kaja. Enega od rdečih listov je odmaknila vstran, in tedaj je zagledala rjavo zatiilje. - Oh, Kaj je! - Na ves glas je zavpila njegovo ime in pridržala svetilko k njemu - sanje na konjih so spet prišvistele v sobo - zbudil se je, obrnil glavo in - ni bil mali Kaj.

Princ mu je bil podoben samo v zatiilje, vendar je bil tudi on mlad in čeden. Iz bele lilijaste postelje je pokukala princesa in vprašala, kaj

je. Tedaj je Gerdica zajokala in jima povedala svojo zgodbo in vse, kar sta vrani storili zanjo.

»Revica!« sta dejala princ in princesa, vrani pa sta pohvalila in reviti. Kljub temu sta si vrani vendarle zaslužili nagrado.

»Želita odleteti na prostost?« ju je vprašala princesa. »Ali rajši sprejmeta stalno zaposlitev kot dvorni vrani z vsem, kar pade na tla v kuhinji?«

In obe vrani sta se poklonili in zaprosili za stalno zaposlitev, kajti pomislili sta na starost in dejali: »Dobro je imeti kaj za pod star zob.« Tako sta se pač izrazili.

In princ je vstal s postelje in jo prepustil Gerdi, da bi se v njej naspala, več ni mogel storiti. Sklenila je roki in pomislila: »Kako res dobri so ljudje in živali!« In potem je zatisnila oči in se pogreznila v blažen spanec. Spet so priletele sanje in videti so bile kot božji angeli, ki za seboj vlečejo majhne sanke, na katerih sedi Kaj in kima z glavo; a vse to so bile le sanje in so se razblinile, brž ko se je zbudila.

Naslednji dan so jo od glave do pete oblekli v svilo in baržun; ponudli so ji, da ostane na gradu in živi gosposko, ona pa je zaprosila samo za majhno kočijo z enim konjem in za par škorenjcev, da bi se spet odpeljala v širni svet in poiskala Kaja.

In dali so ji škornje, zraven pa še muf; nadvse ljubko so jo oblekli. In ko je že lela odriniti, je pred vrati čakala nova kočija iz čistega zlata; na njej se je kakor zvezda bleščal prinčev in princesin grb; kočijaž, služabniki in spremljevalci - imela je namreč tudi spremljevalce na konjih - pa so na glavah nosili zlate krone. Princ in princesa sta ji celo pomagala stopiti v kočijo in ji zaželela vso srečo. Gozdni vran, ki je bil zdaj že poročen, jo je spremljal prvih dvajset kilometrov; sedel je ob njej, kajti ne bi mogel prenesti, da bi se peljal zadaj. Vrana pa je stala na pragu in prhutala s perutmi; ni mogla z njima, ker jo

je bolela glava, odkar je dobila stalno zaposlitev in je preveč jedla. Kočija je bila znotraj obložena s sladkimi prestami, na sedežu pa je bilo sadje in medeni kolački.

»Zbogom! Zbogom!« sta zaklicala princ in princesa, Gerdica pa je zajokala in tudi vran je jokal. - Tako so minili prvi kilometri, pa se je tudi vran poslovil in njuno slovo je bilo najtežje; zletel je na drevo in plahutal s črnimi krili, dokler je še videl kočijo, ki se je bleščala kakor žarko sonce.

PETA ZGODBA

Razbojniška deklica

Peljali so se skozi temačen gozd, ampak kočija se je bleščala kakor živ ogenj; roparje je ta sij bodel v oči, tega pa niso mogli prenesti.

»Zlato! Zlato!« so zakričali in se vrgli v napad, pograbili so konje, pobili mlade oprode v spremstvu, kočijaža in služabnike, Gerdico pa so potegnili iz kočije.

»Rejena je in ljubka, z orehi jo hranijo!« je dejala stara razbojniška babura, ki je imela dolgo sršečo brado in obrvi, ki so ji visele prek oči. »Dobra bo kot pitano jagnje! Ha, kakšen slasten zalogajček bo to!« In že je potegnila svetleči se nož, ki se je pobliskaval, da je bilo groza.

»Av!« je v tistem zavpila babura; v uho jo je ugriznila lastna hčerka, ki jo je nosila na hrbtu in je bila tako divja in poredna, da zlepa ne take. »Ti grdoba mala!« je dejala mati in ni več utegnila zaklati Gerde.

»Z menoj se bo igrala!« je rekla razbojniška deklica. »Dala mi bo svoj muf in lepo oblekico, spala pa bo pri meni, v moji postelji!« In jo je spet ugriznila, da je razbojniška babura poskočila in se zavrtela

naokrog, vsi razbojniki pa so se smejali in pravili: »Glejte si jo, no, kako pleše s svojo malo!«

»Hočem v kočijo!« je zahtevala razbojniška deklica in morali so ustreči njeni želji, ker je bila tako razvajena in trmasta. Z Gerdo sta sedli noter in se odpeljali čez drn in strn še globlje v gozd. Razbojniška deklica je bila iste velikosti kot Gerda, vendar močnejša, širših ramen in temne polti; njene oči so bile čisto črne, imela pa je skoraj žalosten pogled. Gerdico je prijela okrog pasu in ji rekla: »Ne bodo te zaklali, dokler me ne razjeziš! Si res princesa?«

»Nisem,« je dejala Gerdica in ji povedala vse, kar je doživela in kako ima rada malega Kaja.

Razbojniška deklica se je nadvse resno zagledala vanjo, rahlo pokimala z glavo in dejala: »Ne bodo te zaklali, pa čeprav me boš razjezila, rajši te bom kar sama!« In potem je Gerdi obrisala oči in vtaknila obe roki v lepi muf, ki je bil tako mehak in tako topel.

Kočija se je ustavila; prispeli sta na dvorišče razbojniškega gradu; zidovi so bili razpokani od vrha do tal, krokarji in vrane so letali iz lukenj v stenah, buldogi, ki so bili tako ogromni, da bi najbrž vsak lahko požrl celega človeka, so se zaganjali kvišku, lajali pa niso, ker jim je bilo prepovedano.

Sredi ogromne stare zakajene dvorane je na kamnitih tleh gorel velik ogenj; dim se je vlekel pod strop in si je sam iskal pot na prosto. V ogromnem kotlu se je kuhala juha, na različnih pa so se vrteli zajci in kunci.

»Nocoj boš spala z menoj pri vseh mojih živalcah!« je dejala razbojniška deklica. Dobili sta jesti in piti, potem pa sta se odmaknili v kot, kjer so bile na slami razprostrte odeje. Nad njimi je na letvicah in palicah čepelo kakih sto golobov, zdelo se je, da vsi spijo, vendar so se nekoliko vznemirili, ko sta deklici pristopili.

»Čisto vsi so moji,« je rekla razbojniška deklica in pograbila naj-

bližjega, ga prijela za nožice in potresla, da je zaprhutal s krili. »Poljubi ga!« je zakričala in z njim ošvrknila Gerdo po obrazu. »Tam pa sedita gozdna malopridneža!« je nadaljevala in pokazala palice, ki so bile druga čez drugo zabite prek luknje visoko v zidu. »Prava malopridneža sta! Takoj odletita proč, če ju pošteno ne zapreš. Tole pa je moj stari ljubljani Be!« In za rogovje je potegnila severnega jelena, ki je okoli vratu nosil svetleč bakren obroč in je bil privezan. »Tudi nje-ga moramo imeti na kratkem povodcu, sicer bi nam še zbežal. Prav vsak ljubi večer ga z ostrim nožem ščegečem po vratu, tega se silno boji!« In deklica je iz razpoke v zidu potegnila dolg nož in z njim podrgnila po vratu severnega jelena; uboga žival je brcala na vse strani, razbojniška deklica pa se je smejala in zvelkla Gerdo k sebi v posteljo.

»Mar boš imela nož pri sebi, ko boš spala?« jo je vprašala Gerda in ga malce preplašeno pogledala.

»Zmeraj spim z nožem!« je rekla razbojniška deklica. »Nikoli ne veš, kaj se utegne zgoditi. Zdaj mi pa rajši še enkrat povej, kar si mi že prej pripovedovala o Kajčku in zakaj si se odpravila v širni svet.« In Gerda ji je povedala vse od začetka, nad njima sta v kletki grulila divja goloba, drugi golobi pa so spali. Razbojniška deklica je z eno roko objemala Gerdo okrog vratu, v drugi pa je držala nož in tako spala, da si jo lahko slišal. Toda Gerda ni mogla zatisniti očesa, saj ni vedela, ali bo še živela ali pa bo morala umreti. Razbojniki so sedeli okrog ognja, peli so in pili, razbojniška babura pa je prevračala kozolce. Oh, kako grozljivi so bili ti prizori za malo deklico!

Tedaj sta divja goloba dejala: »Gru, gru! Midva sva videla Kajčka. Bela kokoš je nesla njegove sanke, on pa je sedel na saneh snežne kraljice. Peljala sta se tik nad gozdom, ko sva še ležala v gnezdu; zapihala je na nas, mlade, in vsi razen naju so pomrli, gru, gru!«

»Kaj pravita vidva tam zgoraj?« je vzkliknila Gerda. »Kam je odšla snežna kraljica? Vesta kaj o tem?«

»Verjetno na Laponsko, ker sta tam večni sneg in led! Rajši vprašaj severnega jelena, ki je privezan z vrvjo.«

»Tamkaj sta led in sneg, povsod je tako čudovito in dobro!« je dejal severni jelen. »Tamkaj lahko svobodno skačeš po prostranih, bleščavih dolinah! In tamkaj ima snežna kraljica poletni šotor, njen domači grad pa stoji blizu severnega tečaja na otoku, ki se imenuje Spitsbergen!«

»Oh, Kaj, ljubi Kajček!« je zavzdihnila Gerda.

»Bodi že pri miru in spi,« je rekla razbojniška deklica, »sicer ti zarijem nož v trebuh!«

Zjutraj ji je Gerda povedala vse, kar sta ji rekla divja goloba, in razbojniška deklica se je resno zamislila, potem pa je pokimala in dejala: »No, pa kaj! Pa kaj! – Sploh veš, kje je Laponska?« je vprašala severnega jelena.

»Kdo pa bi vedel bolje od mene?« je odvrnila žival, oči pa so se mu veselo zaiskrile. »Tam sem se rodil in odrasel, tamkaj sem skakljal po snežnih poljanah!«

»Poslušaj me!« je dejala razbojniška deklica Gerdi. »Vidiš, zdaj so vsi naši moški zdoma, mati pa je še tu in bo tudi ostala, vendar ga bo dopoldne srknila iz velike steklenice in potem še malo zadremala. Tedaj bom zate nekaj storila!« Potem je skočila iz postelje, se vrgla materi okrog vratu, jo potegnila za brke in ji rekla: »Dobro jutro, moj ljubki kozliček!« Mati pa jo je uščipnila v nos, da je pordečel in pomodrel, vse to pa sta počeli iz same ljubezni.

Ko je mati srknila iz svoje steklenice in legla k počitku, je razbojniška deklica stopila k severnemu jelenu in mu dejala: »Prav veselilo bi me, da bi te z ostrim nožem še velikokrat ščegetala, saj si takrat tako zelo smešen! No, pa kaj, odvezala bom vrv in ti pomagala na prosto, da se boš lahko vrnil na Laponsko. Ampak le vzemi pot pod noge in odpelji to malo deklico na grad snežne kraljice, kjer je njen

prijateljček. Menda si slišal, kaj je povedala, saj je dovolj glasno govorila, ti pa rad prisluškuješ!«

Severni jelen je od veselja visoko poskočil. Razbojniška deklica je Gerdico posadila nanj, iz same previdnosti pa jo je dobro pričvrstila in ji celo podložila majhno blazino. »No, pa kaj!« je dejala. »Vračam ti krznene škorenjce, saj bo mraz, muf pa bom vseeno obdržala, ker je tako srčkan! Vendar se nikar ne boj mraza! Dala ti bom materine pletene rokavice, ki so tako velike, da ti bodo segale prav do komolcev; kar natakni si jih! - Zdaj si v roke videti kot moja grozna mati!«

In Gerda je od veselja zajokala.

»Ne prenesem tvojega cmerikanja!« je dejala razbojniška deklica. »Rajši bodi vesela! Tu imaš še dva hlebčka in šunko, da ne boš lačna.« Oboje je privezala na jelenov hrbet; potem je odprla vrata, zvalila vse ogromne pse noter, z nožem prerezala vrv in dejala severnemu jelenu: »Teci zdaj! Ampak lepo mi pazi na malo deklico!«

In Gerda je ogromni orokavičeni roki stegnila proti razbojniški deklici in se od nje poslovila, potem pa je s severnim jelenom odletela čez drn in strn, skozi prostran gozd, čez močvare in ravnine, kolikor so ga nesle noge. Volkovi so tulili in krokarji vreščali. »Puf! Puf!« sta zaslišala z neba. Bilo je, kot da bi nebo rdeče kihnilo.

»To pa je moj stari severni sij!« je dejal severni jelen. »Poglej, kako se svetlika!« In potem je še hitreje dirjal, dneve in noči; pojedla sta hlebčka, pojedla sta tudi šunko, in že sta bila na Laponskem.

ŠESTA ZGODBA

Laponka in Finka

Ustavila sta se pred majhno kočo. Bila je res borna; streha je segala do tal, vrata pa so bila tako nizka, da so se domači plazili po tre-

buhu, kadar so hoteli ven ali noter. Nikogar ni bilo doma, razen stare Laponke, ki je nad brlivko pekla ribe. In severni jelen ji je povedal vso Gerdino zgodbo, ampak še prej svojo, ker se mu je zdela dosti pomembnejša, Gerda pa je tudi sicer bila tako premražena, da ni mogla govoriti.

»Joj, revčka!« je dejala Laponka. »Čaka vaju še lep kos poti! Preteči morata še več sto kilometrov v notranjost finske dežele, kajti tam se snežna kraljica mudi na oddihu in vsak večer prižiga modrikast ognjemet. Nekaj besed vama bom napisala na posušeno polenovko, papirja namreč nimam, tam zgoraj jo dajta Finki, več vama bo vedela povedati kakor jaz!«

Zdaj se je Gerda že ogrela in okrepčala z jedačo in pijačo, Laponka pa je na posušeno polenovko napisala nekaj besed in zabičala Gerdi, naj nanjo dobro pazi. Potem je deklico spet čvrsto privezala na severnega jelena, ta pa je planil v dir. »Puf! Puf!« je odmevalo po zraku, vso noč je gorel čudoviti modrikasti severni sij. – In že sta prispela v finsko deželo in potrkala na dimnik, saj Finka ni imela niti vrat.

Notri je bila taka vročina, da je bila Finka skoraj vsa razgaljena; majhna je bila in vsa zamazana. Gerdici je nemudoma razrahljala oblačila, ji snela rokavice in škornje, da ji ne bi postalo prevroče, severnemu jelenu pa je na glavo položila kos ledu. Nato je prebrala, kar je bilo zapisano na polenovki; trikrat je prebrala in potem je vsebino znala na pamet, ribo pa je vrgla v lonec. Saj ne bo nič narobe, če jo pojé, pa tudi sicer nikoli ničesar ne zavrže.

Šele zdaj ji je severni jelen povedal svojo zgodbo, potem pa še Gerdino. Finka je mežikala s pametnimi očmi, rekla pa ni nobene.

»Tako zelo pametna si,« ji je dejal severni jelen, »vem, da znaš s sukancem zvezati vetrove vsega sveta; kadar kapitan razveže en voz, dobi ugoden veter, če razveže drugega, že ostrejšé potegne, če pa raz-

veže še tretjega in četrtega, se razbesni tak vihar, da se podirajo gozdovi. Mar ne bi dala deklici kakega napoja, da bi dobila moč dvanajstih mož in premagala snežno kraljico?»

»Moč dvanajstih mož?» je dejala Finka. »Res, to bi pomagalo!« In potem je stopila k polici, potegnila z nje veliko zvito kožo in jo razvila; na njej so bile zapisane čudne črke, Finka pa jih je brala, da ji je s čela curljal znoj.

Severni jelen jo je spet milo zaprosil, naj pomaga Gerdici, in tudi Gerda jo je proseče pogledala z očmi, polnimi solza, da je Finka spet začela mežikati. Potegnila je severnega jelena v kot, kjer mu je med polaganjem novega kosa ledu na glavo zašepetala naslednje:

»Mali Kaj je res pri snežni kraljici, tam se počuti kot ptiček na veji in prepričan je, da je to najboljši konec sveta, tako pa misli zaradi tega, ker mu je v srce priletela črepinja, v oko pa še drugi drobec ogledala; mora se ju znebiti, drugače ne bo nikoli več človek, snežna kraljica pa bo obdržala oblast nad njim!«

»Kaj ne bi mogla Gerdica popiti kaj takega, da bi dobila vso oblast?«

»Ne morem ji dati večje oblasti, kot jo že ima! Mar ne vidiš, kolikšna je? Ne vidiš, kako ji služijo ljudje in živali, kako je čisto bosonoga prišla tako daleč v svet? Ne smemo ji povedati, kolikšna je moč, ki se skriva v njenem srcu, v tem, da je ljubek, nedolžen otrok. Če se sama ne bo mogla prebiti do snežne kraljice in malemu Kajju odstraniti črepinj, ji tudi drugi ne bomo mogli pomagati! Petnajst kilometrov od tod se začne vrt snežne kraljice, tja odpelji malo deklico, odloži jo poleg velikega grma z rdečim jagodičjem, ki stoji v snegu, in ne čenčaj mi tam predolgo, rajši se hitro vrni k meni!« In potem je Finka ponogila Gerdico na severnega jelena, ki je zdirjal, kolikor so ga nesle nože.

»Oh, pozabila sem škorenjce! Pozabila sem rokavice!« je vzkliknila Gerdica, to pa je opazila, ko je pritisnil hud mraz. Vendar se severni

jelen ni upal ustaviti, dirjal je, dokler ni prispel do grma z rdečim jagodičjem; tam je odložil Gerdo, jo poljubil na usta in zdirjal nazaj, kolikor so ga nesle noge. Uboga Gerda, brez čevljev in brez rokavic, je zdaj stala sredi strašljive, ledeno mrzle finske dežele.

Tekla je naprej, kolikor je mogla hitro. Mimo nje je prišel cel regiment snežink; te pa niso padle z neba, bile so čisto svetle in se lesketale v severnem siju. Ubirale so jo kar po zemlji, in bolj ko so se bližale, večje so postajale. Gerda se je še spominjala, kako velike in umetelne so bile videti, ko jih je opazovala pod povečevalnim steklom, te pa so bile seveda čisto drugače velike in strašljive - bile so žive, bile so predstraža snežne kraljice in najnenavadnejših oblik. Nekatero so bile podobne odurnim ogromnim ježevcem, druge kolobarjem prepletelih kač, ki iztezajo glave, tretje spet majhnim debelim medvedkom s sršečo dlako, vse pa so bile bleščeče bele, vse snežinke so bile žive.

Tedaj je Gerdica začela moliti očenaš. Mraz je bil tako hud, da je videla lastno dihanje; kakor pravi dim se ji je valilo iz ust, dihi so bili vse gostejši in spreminjali so se v svetle angele, ki so ob dotiku s tlemi še bolj rasli. Vsi so na glavah nosili čelade, v rokah pa so držali kopja in ščite; vse več jih je bilo, in ko je Gerda zmolila očenaš, jih je bilo okrog nje že za celo vojsko. S kopji so prebadali grozljive snežinke, da so se razletavale na stotine koscev, Gerdica pa je povsem varno in neustrašno nadaljevala svojo pot. Angeli so ji božali noge in roke, da ne bi tako zelo občutila hudega mraza, ona pa je hitro stopala proti gradu snežne kraljice.

Zdaj pa si najprej oglejmo, kako se je godilo Kaju. Seveda ni mislil na Gerdico, še manj pa na to, da stoji pred gradom.

SEDMA ZGODBA

Kaj vse se je dogajalo na gradu snežne kraljice in kaj se je zgodilo potem

Grajski zidovi so bili iz nanesenega snega, okna in vrata pa iz ostrega vetra; v gradu je bilo več kot sto soban in vse so bile takih oblik, kot jih je nametel sneg. Največja se je razprostirala kilometre in kilometre v daljavo, vse pa je razsvetljeval močan severni sij in vse so bile tako zelo ogromne, tako zelo prazne, tako zelo ledeno mrzle in tako zelo bleščave. Tukaj se niso nikoli poveselili, niti na še tako majhni medvedji veselici, na kateri bi zaigral vihar, severni medvedi pa bi se sprehajali po zadnjih tacah in se uglajeno vedli; niti na še tako majhnem srečanju z zabavnimi medvedjimi igrkami; niti na še tako majhnem majcenem pomenku ob kavi z belimi lisičkami. Prazno, ogromno in mrzlo je bilo v sobanah snežne kraljice. Severni sij je vzplamteval tako natančno, da si lahko izračunal, kdaj najmočneje žari in kdaj ugaša. Sredi prazne, neskončne snežne sobane je počivalo zamrznjeno jezero: led je razpokal na tisoče kosov, vsak pa je bil popolnoma enak drugemu, da je bila prava umetnija. Sredi jezera je sedela snežna kraljica, kadar je bila doma, in tedaj je pravila, da sedi na ogledalu razuma, ki je edino in najboljšo na svetu.

Kajček je bil ves modrikast od mraza, da, skoraj črn, a tega ni opazil, ker mu je s poljubom odpravila drget, njegovo srce pa se je že skoraj povsem spremenilo v ledeno kepo. Vlačil je ostre, ploske kose ledu, ki jih je polagal na vse mogoče načine, da bi iz njih nekaj sestavil; to je počel tako, kakor mi zlagamo lesene ploščice v vzorce, ki se imenujejo kitajska igra. Tudi Kaj je sestavljal vzorce, najumetelnejše vzorce, to pa je bila ledena igra razuma. V njegovih očeh so bili ti vzorci zares imenitni in nadvse pomembni; tako jih je videl zaradi drobca ogledala, ki mu je tičal v očesu! Sestavljal je vzorce, ki so se izpisali v besedo, vendar mu ni in ni uspelo sestaviti besede, ki jo je iskal, be-

sede *večnost*. Snežna kraljica pa mu je dejala: »Če boš iztuhtal ta vzorec, boš sam svoj gospod, jaz pa ti bom podarila ves svet in nove drsalke.« A ves njegov trud je bil zaman.

»Zdaj jo bom popihala v tople kraje!« je dejala snežna kraljica. »Pokukat grem v črne kotle!« V mislih je imela gori, ki bruhata ogenj, Etno in Vezuv, kot se imenujeta. - »Malce ju bom pobelila! Spodobi se že! Limonovcem in vinski trti pa bo tudi prijalo!« In potem je snežna kraljica odletela, Kaj pa je čisto sam obsedel v kilometre in kilometre dolgi ledeni dvorani in si ogledoval kose ledu ter tuhtal in tuhtal, da je kar pokalo v njem. Čisto otrpel je bil in nepremično sedel, lahko bi celo pomislili, da je zmrznil.

Ravno tedaj je skozi ogromna vrata v grad vstopila Gerdica; veter je ostro rezal, ona pa je zmolila večerno molitev, in veter se je polegel, kot bi hotel zaspati. Stopila je v ogromne, prazne, mrzle sobane - tedaj je zagledala Kaja, spoznala ga je, stekla mu je v objem, ga močno stisnila k sebi in vzkliknila: »Kaj! Ljubi Kajček! Pa sem te le našla!«

On pa je kar sedel čisto nepremično, ves otrpel in hladen. - Tedaj je Gerdica potočila vroče solze, ki so mu padle na prsi, prodrle so do njegovega srca, otajale so ledeno kepo in stopile malo črepinjo iz ogledala; pogledal jo je, ona pa je zapela cerkveno pesem:

»V dolini dehtijo vrtnice,
tam najdemo božje detece!«

Tedaj je Kaj milo zajokal; tako zelo je jokal, da se mu je drobec ogledala potočil iz oči, prepoznal jo je in zavrnil: »Gerda! Ljuba Gerdica! - Le kje si se tako dolgo mudila? In kje sem jaz?« In potem je pogledal okrog sebe. »Kakšen mraz je tukaj! Kako je vse prazno in ogromno!« Močno je objel Gerdo, ona pa se je smejala in jokala od sreče; tako prečudovito je bilo, da so od veselja vse naokrog zaplesale celo ledene plošče, ko pa so trudne legle, so se zvrstile ravno v ti-

ste črke, ki mu jih je snežna kraljica velela iztuhtati, da bi postal sam svoj gospod, ona pa bi mu dala ves svet in nove drsalke.

In Gerda mu je poljubila lica, in so zacvetela; poljubila mu je oči, in zažarele so kakor njene; poljubila mu je roke in noge, in že je ozdravel. Snežna kraljica bi se zdaj lahko vrnila domov: njegovo poslovilno pismo je bilo napisano z lesketajočimi se kosi ledu.

In prišla sta se za roke in zapustila veliki grad. Pogovarjala sta se o babici in o vrtnicah na strehi; in koder sta stopala, se je veter povsem umiril, sonce pa je prodrlo skozi oblake. Ko sta prispela do grma z rdečim jagodičjem, je pri njem že čakal severni jelen; ob njem je stala mlada košuta s polnimi vimeni in otrokoma je dala piti toplo mleko in ju poljubila na usta. Potem sta Kaja in Gerdo odnesla najprej k Finki, kjer sta se v vroči koči ogrela in se poučila o poti domov, nato pa še k Laponki, ki jima je sešila nova oblačila in popravila njegove sani.

Severni jelen in mlada košuta sta skakljala vštric z njima in ju pospremila vse do deželne meje, kjer je poganjalo že prvo zelenje. Tam so se poslovili. »Zbogom!« so vsi dejali. In prvi ptički so začeli žvrgoleti, gozd je bil prepoln novega zelenega brstja, iz goščave pa je na čudovitem konju, ki ga je Gerda prepoznala - bil je vprežen v zlato kočijo - prijezdilo mlado dekle z bleščeče rdečo čepico na glavi in pištolama ob strani; bila je razbojniška deklica, ki se je naveličala doma in je najprej nameravala proti severu, potem pa jo bo mahnila še kam drugam, če ji tam ne bo všeč. Takoj je prepoznala Gerdo, Gerda pa njo, da je bilo veselje.

»Ti si mi pa res lep patron, da se tako potepaš!« je dejala malemu Kaju. »Prav zanima me, ali je vredno zaradi tebe teči na konec sveta!« Gerda pa jo je pobožala po licu in jo povprašala o princu in princesi.

»Odpotovala sta na tuje!« je dejala razbojniška deklica.

»Kaj pa vran?« jo je vprašala Gerdica.

»Hja, vran je pa umrl!« je odgovorila. »Njegova udomačena ljubica

je ovdovela in zdaj hodi naokrog s koncem črne volne okoli noge; strašno jadikuje, ampak kdo bi jo poslušal! – Rajši mi povej, kaj vse se je zgodilo in kako si ga našla!«

Gerda in Kaj sta ji kar oba povedala.

»Počil je lonec in zgodbe je konec!« je rekla razbojniška deklica, ju oba prijela za roke in obljubila, da če bo kdaj zavila skozi njuno mesto, ju bo gotovo obiskala, in potem je odjahala v širni svet, Kaj in Gerda pa sta odšla z roko v roki, in ko sta tako hodila, je v čudoviti pomladi vse cvetelo in zelenelo. Cerkveni zvonovi so pozvanjali in prepoznala sta visoke zvonike, veliko mesto, v katerem sta živela, in zavila sta vanj in stopila pred babičin vhod, se povzpela po stopnicah v sobo, kjer je bilo vse na starem mestu, ura je tekla »tika taka!« in kazalca sta se vrtela. A že ko sta vstopila, sta opazila, da sta medtem odrasla. Vrtnice iz žleba so cvetele skozi odprto okno v sobo, tam pa sta stala tudi otroška stolčka. Kaj in Gerda sta sedla vsak na svojega in se držala za roke, hladno, prazno lepoto pri snežni kraljici pa sta že pozabila kot težke sanje. Babica je sedela v žarkem božjem sončnem siju in naglas brala iz svetega pisma: »Če se ne spreobrnete in ne postanete kakor otroci, nikakor ne pridete v nebeško kraljestvo!«

Kaj in Gerda sta si zazrla v oči in v trenutku sta razumela staro cerkveno pesem:

»V dolini dehtijo vrtnice,
tam najdemo božje detece.«

Tako sta sedela oba odrasla, in vendar otroka, otroka v srcu, in bilo je poletje, toplo, prečudovito poletje.